

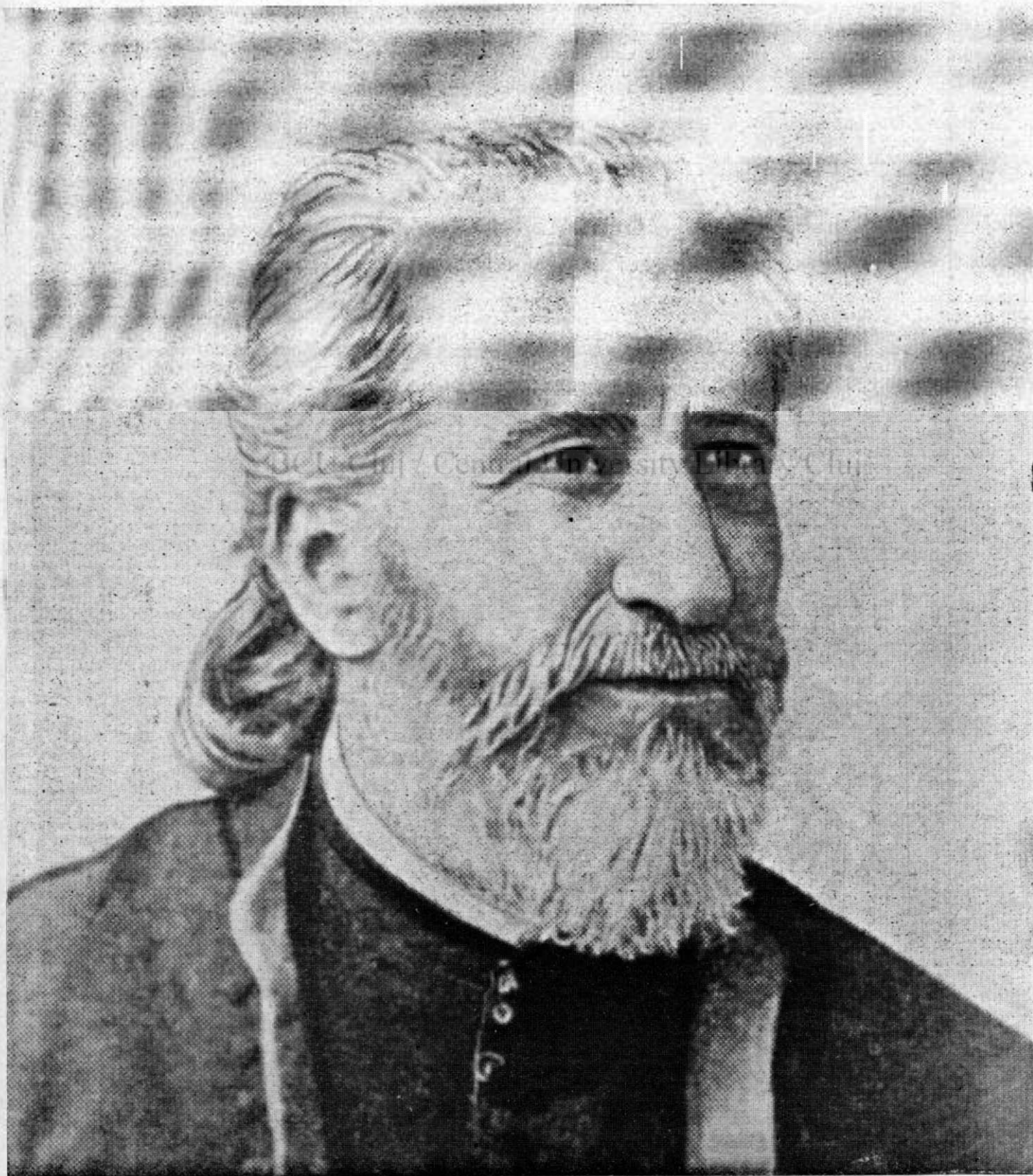
Universul

Anul XLVI Nr. 5

26 Ianuarie 1930

5 Lei

literar

ZACHARIE BOIU

C t i t o r i i

ZACHARIE BOIU

(1834—1903)

de PAUL I. PAPADOPOI.

Sar părea că, de astă dată, ne găsim în fața unui necunoscut. Și totuși pentru adevărații cunoscători ai Ardealului cultural și politic, pentru cei obișnuiți să descifreze în fruntea marilor evenimente pe feroicii răsvrăitori de sulete, pe străluciiți inițiați, pe vrednicii conducători de masse, pentru toți aceia cari vor să atribuie formarea sufletului românesc din Ardeal — tuturor tăuritorilor lui — numele lui Zacharie Boiu este tot atât de evocator, tot atât de cunoscut — cași acelea ale ațor mari umbre. El ne spune cu toată precizia povestea impresionantă a unei vieți închinată neamului, a unei munci necurmăte pentru ridicarea sulelească a celor mulți.

Dar s'o luăm dela capăt: ne găsim de astădată, în cealaltă tabără de luptători transcarpatini, în celălalt centru cultural — Sibiu — punctul de greutate al ortodoxismului ardelenesc unul din izvoarele celei mai stăruitoare culturi românești: centru bisericesc, centru școlar, centru cultural. Aici a învățat și a profesat Zacharie Boiu ca dascăl și preot, aici i s'au încredințat dinstincțiile de protopresbiter și asesor consistorial, aici a lucrat ca redactor al „Telegrafului român” și ca prim-secretar al „Astrei”, aici a scris și a cuvântat cu pricepere desăvârșită, de aici a fost ales membru corespondent al „Academiei române” și laureat al premiului Năsturel, de aici a ajutat pe marile șaguna în opera sa de ridicare a Românilor, aici s'a inițiat, a luptat și a murit.

Și totuși despre Zacharie Boiu s'a scris foarte puțin. Cei mai mulți dintre istoricii literari nu-l pomenește: ceilalți — grăbiți sau, cine știe din ce alte motive, — îl reduc, îl parțializează. E, desigur, o greșală și nu pot continua decât prin a acuza pe cei obligați să-l țină prezent în sulețele generațiilor în curs. Și țărăși nu pot uita ca profesorul M. Dragomirescu a fost acela care — sunt 15 ani — a dat semnalul reparării acestei stricătoare nedreptăți. Sunt gesturi de care va trebui să se țină socoteală.

Momentan ne interesează activitatea lui Z. Boiu (aș putea zice: bogata și variata sa activitate) — spre a se vedea dacă, într'adevăr omagiul este meritat.

Nu vom spune prea mult despre activitatea sa ziaristică: pedeoparte — de conducerea demnă și românească, pe care a dat-o „Telegrafului...” — din al cărui program (1 Dec. 1862) amintim: „...va conlucra... la gigantele edificii al luminării și prosperării mater ale și spirițuale a poporului român...”; pe de alta — de pricepută, bogata și multilaterală sa colaborare la atâtea publicațiuni cu caracter cultural. Firește: toată această muncă era — în aceeaș măsură — gratuită și insuflețită.

În strânsă legătură cu ea sunt: — pedeoparte — stăruința luptătorului po-

litic pe terenul celei mai sfinte și mai primejdute politici românești, pe de alta continua deslășurare de energie a unuia dintre cei mai convinși și mai inzebrați îndrumători culturali. Așa dar: ziarist, luptător politic și îndrumător cultural — iată cele 3 laturi care ar justifica în destul și încrederea pe care i-a arătat-o Șaguna — dar, pe deasupra, temelul unei sumare prețurii. Și totuși nu acestea sunt singurele (nici cele mai însemnate merite) ale lui Zach. Boiu. Lor li se adaugă, progresiv, atâtea altele — dintre care remarcăm:

Nu trebuie uitată, în primul loc, calitatea de feroc autor didactic pe care acest preot-profesor o deține cu toată cinstea, printre înaintașii culturii românești. E un merit de care s'a mai vorbit (N. Iorga, Onisifor Ghibu, etc.). Și aici mă gândesc, în primul loc, la acel „Abecedariu pentru școlarele populare române” (1862) cel dintâi și una dintre cele dintâi cărți transilvănene scrise într'un anumit alfabet de tranziție, calculat și instituit de chiar Boiu, un reflex imediat al ideilor lui Eliade, cu ajutorul cărui a fost scoasă Bucovina din școlarele române din Ardeal (ce păcat că această carte — cași acelea care au urmat-o — n'a putut trece și în Principate!). Și episcopul Nicolae Ivan (pe atunci numai asesor consistorial) adaugă, în legătură cu această „cărțică”: „singur acest abecedar, cu care a deschis ochii la zeci de mii de Români, trebuie să asigure stima și respectul în ochii tuturor Românilor”.

E aici și o justă încercare de a stabiliza alfabetul. Și meritul lui Boiu e cu atât mai mare, cu cât, deși ardelen, deși — indirect — un strălucit discipol al marilor reformatori pe terenul lingvistic — el nu se lasă influențat cu totul de atotputernicia atător sisteme inchoizitoriale care, și astăzi, au destul adepți prin Ardeal. Adoptă sistemul ortografic ciparian (scriind: primavéra, ra die (raze), pamentul, usioare (ușoare), veraticulu, ventu, verdiu (verzii), tôte, etc.). Se folosește — uncori — chiar de un lexic specific latinizat (serinu, flătăza, veza socii, promise și parole, etc.). Dar atât. Când ajunge la alfabet folosește — în acelaș timp — două sisteme: pentru abecedar (și cărțile de școală) recurge la ingeniozitatea alfabetului de tranziție, pentru ca poeziile să și le îmbrace în haina mai puțin obicinuită a celui latin. În aceste fapte găsește și câteva din motivele necunoașterii lui. Forma — oarecum exotica — l-a ținut departe de Principatele care, mai totdeauna, au fost fonetiste și firești, alfabetul l-a ținut departe de contemporanii nededați cu tăutura caracterelor strămoșesti. Și-apoi: Z. Boiu a fost o victimă a împrejurărilor din Ardeal. Mă gândesc mai ales la poetul dela 1862, devenit, în curând, preot și profesor (adică: om cu prăosință serios) care va avea toate mo-

tivele să uite accentele de dragoste din tinerețe când credea că:

„o fată-i ca o floare
C'en grădina stă la soare.

iar

„fectoru-i grădinaru...”

și când era convins că amintirea ei mai bună a celor cari se despart de sărutarea. Firește că Z. Boiu nu mai putea să apară în lume cu astfel de accente care — emenește judecând — nu mai puteau constitui, nici pe departe un merit. Ardealul, care era flămând și indemnuri eroice și de libertate — nu avea nevoie de astfel de manifestări. Și aici: needitarea acestor poezii care l-au făcut repede popular.

Dar — momentan — mă interesează abecedarul care innovează și din principul de vedere: studios al filosofiei germane, Zacharie Boiu poate conta și drept un înnoitor didactic: el ne dă cea dintâi carte pentru începători în care „tradiția religioasă veche și simplă” e înlocuită, orientându-se „de dreptul după progresele realizate pe terenul pedagogic și al literaturii didactice de poporului german” (1).

Dar pedagogismul lui Z. Boiu nu se preste aici: convins că predarea abecedarului necesită o pregătire specială de partea celor chemați s'o facă, el se adresează învățătorilor și preoților (atât mai străini cu cât pedagogia românească se găsea, atunci, într'o fază neînlocușă) prin cunoscuta-i „Manuducerea la întrebuintarea Abecedarului”, o puțină încercare de doctrină, cea dintr'una metodică vie, de „principii generale speciale” (2), cu atât mai utilă, cu cât avea în vedere pe învățăceii primii vârste de școală.

Acestora le urmează „Cartea de citire” tipărită la Sibiu la 1865 (partea I) și 1867 (partea a II-a) prin care — cu câr înțelegere a sufletului copilăresc — au nevoie nu atât de idei, cât mai ales de sentimente „alese și înalte” ca acela religios, moral, patriotic. Și deastădată adresează literaturii didactice germare după care se conduce numai în alcătuirea cărții, dar în acomodarea bucată pe subiecte străine după „trebuințele cărții” și împrejurările dela noi, din Ardeal. Demn de notat este faptul că, pentru I-a oară, înfrățește tot acest material exotic cu altul organic — național, folosind, între altele, strigătul de alarmă al fabulistului G. Sion:

Vorbii, scriți românește —
Pentru Dumnezeu!

în acelaș timp cu minunata alegorie a marelui Eminescu: „Ce te legeni, codru le?” E un impresionant omagiu adus nefericitului visător din partea unui critic. Dar interesul acestor manuale și în alteceva: ele constituiesc leagănul

1) O. Ghibu: Ist. lit. did. românești.

lor mai multe dintre versurile școlăști — mai toate traduse sau adaptate acest valoros necunoscut care a fost Boiu. Amintesc — din abecedar: Trul omenesc, Vulpea și rața, Greerele și țurca; din cartea de cetire: Visul coșei. Școlarul și pană, Dumineca. Omul pasărea, Sfat bun, Ospătarul bun. Așa cea mare — dar mai ales — această mare poetică de sfaturi și îndemnuri întinse intitulată: Către școlari.

Și pentru că lipsurile nu se opriau nici aici, acest fecund și priceput inițiator tactic înzestrează școala românească cu o destul de alte manuale: istorie, geografie, istorie naturală, fizică...

Cu atât mai mult trebuie cunoscut autorul bisericesc Zah. Boiu, acela despre care s'a zis că „a fost, multă vreme, la amvonului român de peste munți”²⁾ — că „era cunoscut, până la periferiile țării ca un Ioan Gură de aur al Românilor, ca lamura statului prețios superior”³⁾. Mă refer la colecțiile sale de discursuri, dar mai ales la acele „Seminte în agrul lui Christos”, premiate de Academia română cu o parte din premiul „Năsturel”, acele „mărgăritare de preț, în limba (pe atunci) noastră literatură eclesiastică” scrise într-o limbă „curgătoare mlădiată după înțeles și colorată cu flori retorice de un miros duhovnicesc”⁴⁾ care au făcut din el oratorul împatizat și ascultat — la toate adunările „Astrei”.

Dar ne interesează — mai ales — acțiunea poetică a lui Zacharie Boiu — manifestată prin două culegeri — prima „Sunete și răsunete”, „Cercări poetice”, editată la Sibiu (1862) — a doua postumă: „Frunze de laur” (1904), cum și prin numeroasele închinări răspândite la aceste ocazii și publicate prin colecțiile „Transilvaniei”. E această latură mai puțin cultivată la noi și Zach. Boiu — artistul și oratorul — nu poate uita acest mijloc de a câștiga sufletele.

Interesant e că închinările lui se ridică — de foarte multe ori — deasupra simplității și că reușește să smulgă accente numai de-o sinceritate uimitoare, dar și că de-o evidentă valoare artistică. Nu găsim prin urmare în fața unei rețetă versificate, dar în fața unor simțimente care aveau darul să fie populare, efective, ecoul durerii sau bucuriei celor mulți — cu al căror suflet consună înțelegerea sa.

Amintim numai acel „Imn la moartea regelui Șaguna” — adânc săpat în sufletul Românilor din Ardeal — tocmai din cauza puterii cu care Boiu a știut sensibiliza imensa durere provocată de acest eveniment.

Poetului ocazional i se alătură cel eclesiastic din „Frunze de laur”, culegere scrisă de un ardelean în legătură cu răsunetul pentru independență al fraților de dincoace de munți.

Sunt pagini care — pe nedrept — au rămas necunoscute, când altele, nu surori, ale lui Alexandri se bucură de popularitate excesivă. Din ele reiese — deoparte — entuziasmul omului — pe de altă — tendința de a-l poetiza, Caligula: concentrare și sinceritate.

Și aceiași seninătate clasică, olimpiană, aceeași simplitate, când își cântă colera, imbinată cu nota descriptiv-naturalistă, descriptiv psihologică, evocativ-triarhală sau intimă.

Dar cea mai importantă latură este cea mai aceluși asupra căreia s'a insistat puțin — latură erotică. Amintim — în acest punct de vedere — „Toamna”:

...când cuget la tine, ce ești
Departe, departe 'n strădini,
Atunci, cu din farmec, vin visuri cerești
Și-mi plouă tot roze și crini.
Atunci iar îmi rade ce-acuma jeliu,
In sute și mii de culori;
Atuncia se face în inima mea
Din nou primăvara cu flori.
Și ca fântânele, ce curg murmurând,
Prin alviul verde 'nflorit,
Simt dulcele lacrimi durerea-mi curmând,
Simt iarăși că sunt fericit.

Și acest lirism discret se degajează din toate bucățile de acelaș fel — aceeași convență dintre natură și inima poetului care poate fi sintetizată în gingașul versetren:

Mugurașul din grădina
Sânul și-a deschis,
Și tu flăcărare înflorită
Astăzi mi-ai surâs.

Dar cea mai reușită — și desigur cea mai pasională — pare a fi tot „Floarea și grădinarul” în care sufletul poetului, în continuă evoluție ajunge la un fel de superiorizare. Nu-l mai interesează atitudinea iubitei, căci:

Nu stă lumea într'o jală.
Nici în tine tu, surată.

De astă dată superioritatea lui artistică e cu atât mai evidentă, cu cât, deși influențat de poezia poporană, nicăeri nu întrezărim vreo urmă din tonalitatea duioasă a doinei — dar numai un fond grațios nuanțat cu seninătatea obiectivă și transmis prin intermediul unei perfecte forme primitiv-poporane.

Și analiza poate continua — accentuându-se asupra poeziei religioase, filosofice, intime — cercetare care nu se va putea întoarce, în niciun caz, în defavoarea lui Z. Boiu. Vinovatul este mai degrabă istoria literară românească — aceea care n'a crezut demn să reție acest nume, și poate chiar puținul interes cu care sânt privite la noi fapte de asemenea natură.

Firește că nu putem continua: proporțiile pe care articolul de față le-au luat, ne împiedică: o vom face în studiul pe care îl pregătim. Deocamdată ne mulțumim cu gândul că vom fi reușit să aducem în lumina conștiinței sufletului românesc — una dintre cele mai prețioase energii culturale — pe autorul didactic fericit, pe oratorul apreciat și mai ales pe poetul duos Zacharie Boiu.

Aceasta în deosebi astăzi, când, cei de dincoace și cei de dincolo, sântem obligați să ne apropiem și să ne cunoaștem — mai cu seamă în ce avem mai bun și mai folositor.

PAUL I. PAPADOPOLO

2) Șed. Ac. rom. 24 Ian. 1904. (Anexe).

3) Luceafărul, 15 Nov. 1903 (Gh. Tulbure).

4) Telegraful român, 1903.

Lipsca să studieze filosofia, iar la 1861 revine ca profesor definitiv la acelaș Seminar.

De aici încolo activitatea lui Z. Boiu se complică prin intervențiunea luptătorului politic și a gazetarului luminat și conștient de destinele neamului său. Și tot acum trebuie localizată activitatea lui de autor didactic. Astfel: la 1862, el tipărește „Abecdarul” pentru școlile populare române, reeditat în 14 tiraje, dintre care 2 în chiar anul apariției sale prime.

În anul următor, el ne dă aceea prețioasă „Manuducere.. la întrebuintărea Abecdarului”. Tot în acest timp culminează și activitatea sa poetică, prin acele „Sunete și răsunete. Cercări poetice”, tipărite într-o prea modestă broșură, la 1862. În acelaș timp funcționează ca prim redactor al „Telegrafului român”, începând dela 1 Dec. al aceluiaș an (1863—1865). La 1864 este ales prim-paroh al orașului Sibiu.

În anul următor editează cunoscuta „Carte de cetire pentru școlile populare române” — partea I-a, reeditată de 4 ori, în curs de 8 ani; după 2 ani e hirotonisit protopresbiter și dă la iveală partea a II-a, iar, în cel următor, își completează această latură prin încă 3 manuale: „Elemente de Istorie”, „Elemente de Geografie” și „Elemente de Istoria Naturii și Fizică”.

În ramura bisericească, la 1870, e ales asesor consistorial ordinar, iar ca o încoronare a întregii sfertări pe tărîmul luminării neamului, este ales membru onorific al „Reuniunii învățătorilor români” din dioceza Caransebeșului (la 1871).

După 1870 Z. Boiu părăsește și școala și literatura și se dedică mai ales bisericii și amorului. De aici — alegerea sa, la 1877, ca membru corespondent al „Academiei române”.

Ca orator religios și cultural — el publică:

la 1868: Seminte din agrul lui Iisus Christos (în 3 volume);

la 1869: Cuvântări funebreale și memoriale; și

în acelaș an: Cuvântări festive la diferite ocaziuni

Ca scriitor bisericesc, publică, la 1867, în Sibiu, „Catehismul mic al bisericii ortodoxe orientale”, iar la 1894.

E prim secretar al „Astrei” și redactor al „Transilvaniei” articole despre „Cărțile bisericești”.

Tot din timpul acesta traduce în nemtește: „Istoria bisericii naționale române” și „Dreptul canonic” ale marelui Șaguna; Memorandul congr., din 1881; din limba germană: „Nathan, der Weise” cunoscuta dramă a lui Lessing, iar din latinește: Confesiunile sf. Augustin.

Trec peste numeroasele articole, cu caracter religios, cultural, oratoric, las la o parte destulele versuri discursurile sale ocazionale, cum și bogata activitate desfășurată ca prim-secretar al „Astrei” și mă opresc la gestul înălțător al „Academiei române”, care, în ședința dela 28 Martie 1900 — îi premiază, cu o parte din premiul „Năsturel”, „Semintele din agrul lui Iisus Christos”.

Ultimul eveniment: la 24 Oct. (6 Nov.) 1903 — Zacharie Boiu trece în lumea albă, după aproape 70 de ani puși — cu atâta largime — în slujba neamului.

Post-mortem: în 1904 apare, la Sibiu, o broșurică îngrijit tipărită: „Frunze de laur” — din inițiativa unuia dintre fiii săi.

P. I. P.

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Zacharie Boiu s'a născut la 4 Martie 1934, în Sighișora, unde a căpătat și primele cunoștințe. Curând e numit învățător la Săcele unde funcționează până la 1855. În timpul acesta se manifestă și în literatură, publicând, la 1853, prima bucată în „Telegraful român” — atunci apărut. La 1855 intră în școala teologică din Sibiu după absolvirea căreia e numit profesor de pedagogie tot la Sibiu. Funcționează numai doi ani. Se duce la

P O E Z I E

VICTOR EFTIMIU

LUI VASILE ALEXANDRI

*Mărire, slavă ție, o Rege-al Poeziei!
„Ovidiu” Despot-Vodă” „Fântâna Blanduziei”
Prin veacuri, al tău nume cu flăcări îl vor scri,
Mărire, slavă ție, Vasile-Alexandri!*

*În cântecele tale sânt basmele cu zâne,
Perindă vovezii din vremile bătrâne,
Și visurile noastre în versuri le-ai închis
Precum o fată'nchide în ochi, un dulce vis.*

*Și n'a sunat zadarnic măiastra, sfânta liră,
Căci visurile tale aproape se'mplîniră,
Din cale smuls'a țara funebrul Siminoc
Iar câmpul îl străbate un smeu cu ochi de foc!...*

*Cântat-ai pe Rodica și șorul herzei, leneș,
Reduta unde, falnic, luptă vestitul Peneș.*

*Și-ai spus ce gânduri poartă un om în mîntea lui
Pe drumul de costișe ce duce la Vaslui...*

*Trecând apoi hotarul cântat-ai Franța, Rinul, —
Balaur lung și verde ce curge ca destinul
Apoi Mediterana — nemărginit safir —
Și-ai plâns pe cei ce pleacă în drumul spre Sibir.*

*Cu flori te'ncununară popoarele latine
Și-acum, de pretutindenii, Români vin la tine
Cântând, cu bărbăție, în versul tău sonor,
Credința strămoșească și-al Patriei onor!*

*Înalt și alb, Ceahlăul cuprinde toată zarea:
Carpații, Bărăganul, Ardealul, Nistrul, Marea...
Înalt și alb ca dânsul, pe toți tu ne privești, —
Mărire, slavă ție, Rapsod dela Mircești!...*

GAROAFĂ ROȘIE

*E floarea sensulă și vulgară
Cu miros pipărat ațâfător,
Pe care-o dăruesc acei ce vor
O voluptate aspră și fugară.*

*E floarea cafenelilor de seară,
Cu fum, fiori de lene și humor,
Cu războirea veche-a ochilor
Și dorul aerului viu de afară!*

*Simbolul dezum'erdărilor în pripă,
Pe sânul 'ndrăgostiților de-o clipă
Roșeața ei e singura pudoare!*

*Iar dragostea ce nu e pângărită
Găsește 'n mirosuri de cuișoare
Beța de-a înfrânge o ispită!*

ALICE SOARE

PASTEL ELEGIAC

*Crispetă, fața tremură în umbră
Cum un arcuș, pe violin 'aprinșă
Când răsucirea firului de viață stinsă
Alurecă din vrafuri de penumbră.*

*Și trece urma ca o rugă mută
Nădită cu fiori de revenire
Pe fumul răsfiat în amintire
Cu un polen pe floarea de cucută.*

*Și dacă urma se topește 'n drum
Fragil, cu un buchet de zămbete uitate,
Își trage sufletul poteci desperechiate
Și merge tot alături de serum.*

*De-acuma praful de imagini roase
Nu mai înecă nici o scuturare*

*Și dacă încerci cumva o evocare
Tăcerea flutură miros de oase.*

NUMA CARTIANU

STATUE DIN PARC PARASIT

*Lovită cu pietre, cu scoici și cu lut
Tu vremei rezști pe lespezi tăcută.
Copiii desculți, își cântă 'n cucută
Și'n jocul lor gura cu lut și-au umplut.*

*În noapte când paseri nocturne își cad
Cu ochi de păcat, pe umeri să-ți cânte,*

*Cresc umbrele în parc și încep să frământ
Pustiul aleelor, triste, de brad.*

*Sunt slovele șterse și mușchiul trândav
Pe tronul de piatră crescu ca o rană.
Statue din parcul adânc ca o strană,
Ce mâini te'nălțară în târgul bolnav?*

ALEX. CALINESCU

M E M E N T O

de SARMANUL KLOPȘTOCK

— „Intră!

In pragul incins de flăcările candelabrului Job, incremenit în soarele galben al livelei, ridică dintr-o sinie de argint înămolită în horbote, fildeșul unui plic; îl trece apoi într-o palmă sugrumată de firețuri coborând în linia lampasului tava liberată de greutatea scrisoarei și merge cumpănit spre mormanul de bibelouri de pe biroul din care se înalță un șarpe de atlas prins cu o zgardă de panglici și din capul căruia se răschiră înfrigorată, cinci degete emailate, în cangea căroră se prelinge felin, plicul parfumat. Pantofii servitorului se întorc în aceeași resemnare de salon, spre pragul de lac alb, strivind precaut podoaba purpurie a covorului și capul stăpânei îmbrobodit în verigele mari de aur ale părului, se înclină sedus, spre bucuria pecetluită din plic.

— „Ești!

Un suspin, strecurat dintr-o înfinită îndurerare, cutremură baveta de smântână înflorită în pieptul valetului, înălțând-o și potolind-o la loc, pe reverele aurite ale fracului, în ritmul lent al pulsului.

— „Dă-nei o speranță!“

Capul de aur gătit cu miozotul irisului din ochi se ridică din învălmășeala nodoabelor de pe birou, trimite spre ușe curcubeiele unor priviri în care se irizează găteala nuanțelor și luminilor din jur, prinde în triunghiul lor odihna și parfumul vidului de deasupra diadelor fosforescente ale becurilor și o svârle apoi, pe un torent de indignare, în pieptul de lângă ușe, în care jocul minii nu mai conținește.

— „Ești!“

Reverile sufocate de epoleți, se sîră pripic în ofțări, în dreptul urechilor aprinse și lacrimi mari se proptesc în luminile îndobitocite ale ochilor celui huiduit.

— „Numai o șoartă!“

Capul îndârjit de orgoliu, țipă între florile înalte de pe birou:

— „Sun!“

— „Dacă ași putea respira mai departe undele care-ți satură pieptul și apoi vin spre mine să mă îmbete, să mă doboare... fie chiar așa înveninate!... Scumpindu-te cu ele, aveea negăsindu-le ași muri! Sorbindu-le aci, în jurul tău, asprimea lor chiar, mă întremează și privirile tale îmi stau de veghe. O trăvește-le dacă vrei! Atunci voi cădea sub ochii tăi!“

Alma strivind cleștarul sub coate țipă:

— „Nu am nici cel puțin obligația asta pentru un nemernic: — pentru a doua oară îți spun: „sun!“

— „Numai simfonia juonului focos îmi e destul! Lasă-mă să o ascult încă. Voi pleca căci va trebui, pentru a găsi mântuirea sus în cer! Dar ea e mult departe de aceea pe care mi-ar da-o farmecul îngăduinței tale, Alma! Dă-mi-o și apoi voi pleca...“

Orchideele pantofilor Almei surăse în purpura covorului, salcia trunului ei insultat, svârni în îmbrăcămintea lucioasă a atlasului ca o aripă frântă și un deget așază bobocul crinului lui, în osul soneriei.

— „Măna ta Alma te târăște până la mine! Atât de aproape de mine și to-

tuși, atâta depărtare între noi! Cât de departe voi fi însă de tine, atunci când va trebui să-mi ceri iertăciune. Mătuirea ta va fi îngăduința mea! Dă-mi dar scăparea mea de acum, pentru ca nu odată, în zadar să-mi ceri tu pe a ta!

Atunci va fi târziu!

Și liveaua se topi în bezua parfumată a vestibulului.

II

Între flori malte de doliu, prăbușit pe acelaș cristal în apele căruia se afundase cândva coatele de atlas ale Almei, frunzărind în inserarea înroșită de gheenele pământului cari se frâng în apus,

printre intermitențele ucigătoare ale suspinelor când și când aduse pe lacrimile cari nu se mai sfârșesc, abatele Granj, stăpânul casei și soțul Almei călugărit îndată după înmormântare pentru a păstra în doliul rasei îndurerarea ireparabilei pierderi, îi despică amara pomenire:

„Am apăsat adânc palmele pe suflet, hotărându-l să nu mai bată pentru nimeni! M'am gândit adesea, că sus în ceruri ar trăi o iubire neperitoare. Într-ăcolo m'am îndreptat. Voi vedea dacă am întâlnit-o. Sunt în drum spre ea, în drumul speranțelor întârziate! Totuși în resemnarea cea mai încăpățanată, pasiunea dogorește mai cu înverșunare! Dacă ar fi și sufletul tău, atât de crud încercat, în bătaia acestei apăi isbânda ar fi aceea că nu am mai avea nimic de cercetat după ferestrele sufletului — bucuria izbăvirii imbinându-ne ploapele deapururi. După aceea ar veni răsplata cinstitei adorațiuni. Până atunci răscolese în toată constelațiunea în apropierea căreia mă găsesc, pentru a mă întâlni cu satelitul prin raza căruia să-ți triunț suspinul crezului lunei de aci, iar de acolo, tot pe luminile lui, să se întoarcă, înălțându-se până la mine, psalmii ertăciunei tale. Aci, până acum nu am dat de nici o urmă de a ta, dragul mei abate. Numai o pasăre de noapte, din când în când pomeneste de doliul tău! În colo... haosul în care nu mai trăește aproape nici amintirea ta! Cum vezi, am plecat din buduarul tău luând îmbărbătarea increderei de a începe marea operă a vindecării apropiată. Tortura lipsei mele va fi tot atât de ucigătoare ca și neșansa tămăduirii noastre, în cazul când ai renunța să te mai ocupi de durerea ta, micul meu văd-iv! Totuși din când în când, șoapta unei brize, se imbie spre lumea de aci, înșelând, fie o mustrare, fie un regret. E din sufletul tău ucis, în fiecare inserare mă apropil să o ascult. Zorile se revarsă într-o năvălnicie de aur și lumină — nălucirile se risplesc, realitatea revine. Să nu te întrebi de rostul ei: — ar fi o trudă zadarnică, căci flacăra din ochii mei ti-a spus-o de nenămarate dați. Dacă ai dori-o, nu ar fi decât o repetiție a durerei de a nu fi lângă sufletul pentru care nu regreti că mai întârzi pe pământ! Totuși, o lumină nouă îmi momește noui himere risipind povara ezitărei de a-ți înșira tot ce am păstrat mai cinstit și mai înflăcărat pentru o iubire, dincolo de care nu mai avea să trăiască decât fatalitatea mormântului! Dar mormântul s'a deschis și cruzimea

deșertăciunei mi-a luat locul! De aci începe lupta! Să-mi cer iertare? E prea puțin! Când te vei apropia de mine, vei găsi aci, lângă heruvimii desrobirei mele, aceeași năzuință apăsătoare de a te avea cât mai în apropierea bățăilor inimii, într-o eternă letargie de iubire, cu neputința de a fi trezită nicăieri chiar de furia spasmurilor ei. Parfumul mixendrelor albe presărate pe priapa Golgotei mântuirii amândorora, ne va încredința că a-bea acum ar începe cea dintâi dragoste a noastră! Dar a trebuit, fatalitatea a dorit-o, tu însu-ți, fără să o știi, în apusul tuturor speranțelor, atunci când eu mă pregăteam de drum. — drumul robilor. Păcat, marii cugetători nu pomenesc în cărțile lor nimic despre asemenea iubiri! Cum știi prea bine, m'am mutat de curând aci, — doar stelele mă înconjură. Ce folos, în revărsatul zorilor pălesc și ele, schimbând zămbete diamantate cu luceafărul ivit în brăul cerului. Ceeace e mai crud, e că de vre-o trei zile am în ochi, ochii lui... ochii lui Job, tiranul care m'a despuat de viață și te-a călugărit pe tine. Îmi ard luminile! Și rămân împietrită aci, la poarta iadului unde m'au ajuns străpungerea lor ucigătoare, cerșindu-mi îngăduința și aci, după moarte! Splendoarea dimineților, cu sulțele lor de văpăi, abia dacă pot să le alunge! Mi-e groază de întoarcerea lor ticăloasă! Ce mai vor dela mine? Un zămbet de demon care nu mai moare, se prelinge, în făptura unei năluci, cutremurându-mi carnea: E Job! Nici aci nu mă lasă! Și iadului îi e urât! Însăși fulgerele lui îi desgolesc căntăria! Astfel de priviri, dacă ar căntări chiar mult mai puțin decât „floarea“ cu care legenda ordonă să nu lovești femeea, totuși, grozăvia lor le apropie de puterea granitului. De aceea nu am nici un regret că ți-am lăsat acolo, pe pământ, pecetluite în scris, suspinele mele cele de pe urmă, atunci când mă găseam mult departe de intențiunea fiarei care m'a pierdut! Mă cerea în schimbul asigurărilor că nu mă va denunța ție, că te-am înșelat cu Rimi! L'am ținut mult, mult, până m'au părăsit puterile, în mrejele sublimiei mândrii: — prea ar fi fost crud de josnic să sterg o trădare cu înșelăciunea alteia! Si ticăloșia asta „TRERUIA“, auzi tu? să o săvârșesc cu servitorul tău! Dar vremea răfuelilor a venit. Un moment am avut intenția să-l strivesc! Fiindu-mi însă peste puțință de a-ți justifica de îndată motivul crimei mele, m'am urcat pe crucea care mi se ridică între cei doi tâlhari: Rimi și Job! Și de sus s'a pogorât îndată moartea, cu sublima ei alinare. Mai în urmă s'a apropiat și gloantele: — l'am simțit în apropierea tămpoșelor! A stat un moment la îndoaie și el. În urmă s'a hotărât luând cu el la cer, firmiturile unor tinereți nefolositoare! Mi-amintesc lămurit: nu mi-a trecut prin minte nici cel puțin scântela vreunei renunțări! Asta o știu destul de bine, de oarece, într'unul și acelaș spasm de curaj sau de regret, s'a auzit detunătura și s'a zărit flacăra!“

III

Abatele scăpând caetul din mână, își rostogoli capul plâns în pumnii proptiți

OMORUL DIN HERCULESBAD

de CONST. RAULET

Nu ar fi putut spune de ce băile lui Hercule i-au făcut, cunoscutului luptător și profesor de gimnastică Teodoru, în toamna aceia târzie, impresia unui vast și frumos cimitir de munte. L-au izbit, poate, rondurile de flori și verdeață, de pe stradă, ce păreau niște morminte bine îngrijite, grădinile cu pomișori verzi, tunși mărunț, sau bisericuța aproape rotundă, ca o capelă de țintirim -- de pe ulița principală; ori pedestalele ce susțin cupe-paharul morții; sau mirosul acela special, despre care nu ar fi fost în stare să precizeze dacă este de toamnă, sau de iocăș al morții.

Stătuse în băile calde, adânci, de sub sol, ca în fundul unor puțuri cu păcură și, când esise afară, răcise. Era în Noembrie: iar dela baie până la Hotel avea o cale baricăci. Oamenii prea voinicii atleți -- sunt de obicei mai grei la boală, deși nu vor să o ia în serios, sau poate tocmai de aceea. Teodoru era un munte de om, cu un pumn, cum ziceau elevii săi, „cât o concopidă din cele mari”. Deși uriaș, avea o sensibilitate de artist și era îndrăgît nu numai în cercurile dăscălești, ci în întreaga societate a Capitalei.

...La Hotel, de câteva zile venise un Cioclu, așa îi ziceau toți. Era un tânăr slab, delicat, îmbrăcat de sus până jos în negru; iar la gât avea un plastron de aceeași culoare, ce nu lăsa să se vadă măcar un milimetru din preptii cămășii. Întunecat la față, galben, pare-că ros de un neoplasm, avea largi cearcăne, vinete în jurul ochilor. Purta un baston de treslie tot negru, suțire, cu curea de aceeași culoare și, între dinți o lulea ca de tuci, plină cu un tutun de păcură. Dar ceace îl înegrea cu deosebire era o pereche de ochelari mari, rotunzi, negri ca pământul, pe care îi scotea de câte ori urca și cobora scara, ștergându-i cu batista, Pălăria neagră, mănuiși negre, zghete de lac, butoni negri, inele cu pietre negre.

Când se întâlneau, câte odată față în față și îi arunca o privire piezișă, tăioasă, ca o lamă de cutit negru lui Teodoru îi venea să creadă că trebuie să fie un ucigaș. Avea un aer posomorât, închis ce-l făcea rău veselului și voinicului profesor de gimnastică.

Omul negru îl indisponea mai ales acum de când avea friguri!

Răceala se înrăutățea. În curând nu mai putu ești. Asta îl plictisea grozav, dar cel puțin scăpase de întâlnirile de pe scară cu cioclu.

...Trecuse de miezul nopții, când Teodorul s'a deșteptat din somnul său agitat de un zgomot. Nu-și dădea bine seama ce se petrece. Tâmpile îi ardeau, cămașa era learcă, pe el. Alergă la fe-

în tâmpile. Mosorul soneriei zornăi îndelung. În pragul înroșit de vijpa căminului, mondia lui Job se opri sticloasă în îmbrăcămintea scumpă. Un stilet prins în copita unui merinos, lucii un timp printre ramurile candelabrelor, apoi își înfipse fulgerul surd, în decorațiile lui Job, culcându-i epoleții în adâncul covorului.

SARMANUL KLOPSTOCK

reastră, dărdăind de frig și de groază, zăpăcit de somn și de temperatură. În fața Hotelului pe soclul său pe patru capete de lei și patru cișmele, Hercule, colos de bronă cu groaznică băta noduroasă pe umăr, stătea nemșcat, acoperit cu pielea leului uriaș din Kitayron sau a celui din împrejurimile Nemneei, ce-i masca, în parte, formele puternice, turnate de pe vechea anatomie. (Toate astea le știa de cu zi; acum statua era atât de năgră, încât se amesteca întreaga cu noaptea și cine ar fi văzut-o, de mai înainte, în lumina zilei, ar fi confundat-o cu o coloană de cărbune).

Teodoru avea impresia că Hercule este părintele uriaș al micilor oameni negri, progenituri degenerare, răspândite pe întregul pământ din care un vlăstar ciudat se rătăcise prin partea locului: Cioclu. Ce nu vede omul în friguri!

Era să se întoarcă în pat indignat că descoperise paternitatea omului negru -- când auzi un glas furios, ce părea că vine din adâncul pământului:

— Ce cauți după mine? Ce vrei?

— Mă-estî drag, nu pot trăi fără tine. -- Îi răspundea un grai dulce, armonios, de femeie tânără, ce părea că se lasă din cer. Erau în preajma lui Hercule, sub capul de leu din fața Hotelului, pe marginea havuzului, din care nu mai curgea apă -- două umbre ce se clătinau misterios în taina nopții. Bătea un vânt rece, tăios, care mișca arborii dela poalele muntelui din față, sus, deasupra caselor.

— Nu țiam spus să mă lași în pace. Nu înțelegi?

— Dacă nu pot, dragule, dacă nu pot!

— Nu poți, îi? De ce nu poți? Ia spune.

O palmă grea căzu pe obraji de copil și ecoul ei urcă, rusinat, spre munte și se pierdu printre copaci. Una din umbre se retrase un pas înapoi, încercând să se apere, dar cealaltă o urmă cu mâna ridicată.

— Iată-mă, dragule, tu știi bine că o fac din prea mare dragoste.

— Vrei să-mi sdrobești cariera, te ții după mine ca neaga reaua. Hai, pleacă la Gară și înfoc-te la București. Ai tren tocmai acum. Mișcă-te!

Vorbind, el da din coate, scos din fire, îmbrăncea femeia și, din când în când, își împingea pălăria spre ceafă.

— Nu pot pleca, dragule, nu pot. Tu știi bine că nu pot, de ce mă mai chin-nesi? Ai mai încercat și altă dată și te-ai convins că nu se poate, că nu se mai poate. Ce vrei să fac? Îngăduie-mă lângă tine, ca și până acum, ca pe o sclavă, dar mereu, neîntrerupt, până la moarte. Mă-estî drag!

Teodoru auzi atunci o mărarătură, despre care nu ar fi putut afirma că venea din gura omului, sau din gâtul vre-unui fiare, de colu din văgăuni, din munți. Auzi câte-va fraze pripite, îngheșuite, urmate de o ploaie de palme ce sus pe munte se băteau între ele, par-că drept pedeapsă că au lovit niște obraji atât de delicat. Umbrele se amestecau, dar se distingea mâna bărbatului ridicându-se și căzând, ca și cum ar fi făcut o ciudată gimnastică.

— Tot nu poți, îi?

Fata se ruga resemnată să o ierte, prin fel de fel de cuvinte calde uneori născocind par-că o limbă nouă de mono-

silabe, de suspine, de gemete și imbrări duioase, -- dar se vedea că ține capul tot în sus, căci palmele plesneau obraji din plin și numai conțene Omul o judeca înăcrit.

— Ei, acum te-ai hotărât să pleci. Te-ai potolit?

— Nu plec, răspundea femeia și se trăgea cu frică, spre a fi ajunsă rep și lovită.

— De ce nu pleci?

— Ti-am spus, știi bine că nu pot plec, de ce mă ești să fac ceva înșibil?

— Atunci ce ai de gând?

— Merg cu tine, ori unde te vei duce mă lipesc de trupul tău, ca o haină dină, și niciodată nu te voi părăsi.

— Eu mă duc la Hotel să mă culc. Merg și eu cu tine, dragule. Ia-ți rogoș și pe mine. Te rog, te rog, te rog.

— Îți spun să te întorci mai bine-casă. Știi ce te așteaptă, când rămân numai noi doi singuri între patru pereți și mă superi.

— Știu: mă desbraci și mă batjă bastonul până la ziuă. Ei și? Nu e mic, merg chiar de mă omorâ. Hai!

Măraritura de adineauri se auzi mai groznică, mai răgusită fără nimenesc întrânsa.

— Dar eu nu vreau să mă afigez în tine în Hotel. Am afacerile mele. Ti-am spus. Ce ți-a căsunat pe mine, zăpăcit? Ah! bărbat nu mai găsești? Nu vezi că nu mai pot trăi cu tine, că am rănit în urmă trebură să mă ridică ca a se ține timpul să-mi fac și eu o poziție socială. Nu vezi?

— Știu, te înțeleg, vom munci amândoi și ne vom ridica.

— Să te ridici tu? Ha! ha! ha!

Un hohot sinistru răsună în valea Hercule, între cele două rânduri de munți, atât de apropiate, că par-că le jucau între ei cu vorbele omenesti, niște copii cu mingiile, aruncându-și unul altuia. De astă dată bărbatul dădu înapoi, fugind ca din fața un smintite.

— O da, mă voi ridica: prin dragostea ta. Uite, îți cad în genuchi, nu măr lungă. Lasă-mă și pe mine, dragule. Mă sătine, ia-mă cu tine. Ia-mă te rog, îi.

— Mie nu-mi place să muncesc, tu ești bine.

— Mie mi-e dragă munca și căștea. Ai văzut.

— Eu pot lua zestre mare, și nu te nevoie de muncă. Pleacă de aici, dă-mă lasă-mă, marși!

— Si o repezi cât colo.

— Nu plec.

— A, tot nu pleci? stai că-ți dau un țte!

A treia măraritură îl înfioră pe bolu din cap până în picioare. Între munții lua proporții fantastice. O menajă svăcnea în urechile lui Teodoru. Cu sta la fereastra deschisă -- nici el nu-și putu spune când a deschis-o -- năcăt de ceace se petrecea afară și de băla care-l hărțuia, avu o clipă impresie că Freule ar fi întors capul, pândind un părinte ce ar vrea să-și prindă copilul asupra fantului, spre a-l putea pedepsi cu temei. Numai o singură clipă și fără îndoială vreo iluzie, pentru că brozul era, acum nemșcat.

Individul o croia de astă dată cu hă-

onul. Doamne! Să fie oare trestia neagră pe care o întâlnise pe scară? Era și nu era. E cu puțință? El, delicatul, subțirelul? Imposibil.

Femeia lungită la pământ, nu se mișca. Ai fi zis că se scutură un covor. Loviturile cădeau una după alta, cu o ciudată cadență și ea abia gemea încet, înăbușită și nu încerca să se ridice și nu vroia par'că să fugă. Era într-o situație cu care se familiarizase, poate de mult. Din când în când se auzea câte un șgomot surd: leinul generos înemerea în oase. El întreba:

— Ei, acum pleci? Pleci? Pleci? Pleci? Și fiecare întrebare era subliniată cu o lovitură de baston, de astă dată mai cu nădejde aplicată.

— Nu, pot. Nu pot, omoară-mă!
— Atunci, mai na.

Individul urla — iar se auzea mugetul menajeriei — da din picioare, era cuprins de furii. Acum bastonul cădea de sus și loviturile se întreau. Victima sta tot nemșcată, lipită de pământ, — ca o piatră. Cum privea de sus ciudat, în friguri, s'a pomenit deodată strigând: — Ciocul!

Intr'adevăr o rază de lumină ce se aprinsese, un moment, într'una din camerele hotelului, îi căzuse în față: erau ochelarii negri, mai sinistri ca în totdeauna, așezați strâmb pe nas, ca și cum bătușul ar fi fost un monstru cu patru ochi. — A, bestia! Cu un singur pumn l'ar fi aruncat cât colo, iar fi tăiat pentru mult timp nofta de bătaie.

— Călăul! Călăul! o să-l împușc. Uite cum dă!

Inebunit de căldură și de indignare, nu mai știa ce spune. Se adresă unei persoane nevăzute, care ar fi fost la stânga lui. Uite, păi să nu-l turtești? Vezi?

Acum bastoanele par'că îi cădeau lui Teodoru pe frunte și pe inimă. Se scutu, că ca să scape de ele, dar o ploaie repede de lovituri îi cădeau în creștetul capului. Le simtea. Se întorcea către martorul nevăzut, din stânga sa, ca și cum ar fi vrut să-i spună că se bîzuie pe declarația sa. El, maestrul Teodoru, uriasul, învingătorul atâtor campioni străini, să fie lovit de o stărnitură neagră de un schelet muiat în catran?

Când femeia dădu un țipăt sfâșietor de moarte — ca un animal la tăiere, când primește lovitură — pocnită de bună seamă în cap, nu mai putu răbda. Descuie usa cu greu ne întunerice — nu voia să arindă electricitatea ca să nu-l atragă luarea aminte — și — așa, cum era în cămăse cu picioarele goale, se rezezi în scări.

Frigul îi tăie gâtul și miilecul, dar nu se dădu înapoi. Vorbea sigur coborând: Ciocul, Călăul, Criminalul, Omul negru, o să-i fac de petrecanie. Altfel o omoară. Și toată lumea doarme. Și nimeni nu aude. Aci e cimitir, totul e mort. Pocitura, *Dedecus naturae!*

Dar cum ajunse jos, în usa hotelului — intrarea cea mare — se opri deodată: ceva înspăimântător se petrecea, ceva nou, ceva de necrezut. Teodoru se frecă la ochi privi uimit.

În vreme ce individul dădea într'una în trupul femeii ce se svârcolea ca un vierme în țărână, el nu obseva ce se petrecea deasupra lui. De altfel întunericele era, acum, aproape de nepătruns, iar el era aplecat, cu fata în jos, ca să poată izbi mai bine. Lumina, în noaptea compactă, numai corpul nenorocitei, ce se zărea pe ici pe colo, alb ca zăpada, prin rochiile sfâșiate sau date la o parte în timpul luptei. Bolnavul observa însă ce se

întâmplă. Hercule, de sus de deasupra lor n'ri mai sta drept, ca mai înainte. El se mișcase, luase o altă poziție. El vedea bine, nu se mai putea îndoi. Adineauri a crezut că se înșelase, de astă dată era precis. Uite-l cum ține capul întors spre ciocul și cum lasă, greoi, băta de pe umeri. Ochii lui Teodoru se întepenise pe groaznica armă a lui Hercule. El înțelese ce o să se petreacă și nu ar fi putut explica de ce îi venea să se ducă și să împiedice crima. Asta a fost prima lui idee! Să-l oprească pe Hercule de a decide. În realitate nu va fi o crimă, ci o execuție, își zise după o clipă. L'ar fi ucis el, cu mâna lui. Femeia bălăbaia. Limba îi se înpleticea în gură:

— Nu mai da. Destul. Nu mai pot. O să mă omori, dacă vrei, mă mai bați înainte la hotel, acum lasă-mă, iartă-mă.

Aceste rugăminți sau lovituri grele, seci și dese ce urmau după ele au fost par'că un semn, Teodoru vedea, în friguri, dar clar de tot, cum Hercule se dădea jos de pe soclu, cu pasul greu de bronz ținând băta dealungul piciorului drept, și cum pune, pe marginea havuzului călcâiul, cu un înăbușit sunet metallic.

Individul auzi, de bună seamă, pentru că sări în picioare, drept în poziție de apărare, dar în clipa aceea pădurile de pe ambii munți așezați față în față, hohotiră de bucurie — nu și-ar fi putut da seama de unde venea șgomotul și măciuca îl lovi o singură dată, în numele tatălui, drept în creștetul capului, de par'că îl băga în pământ, — atât de repede îl trânti, îl grămădi ca pe o legătură de sdrențe îl făcu musuroi, — de ai fi zis că nu a fost nici odată. Cum s'a petrecut nu ar fi putut spune, dar Teodoru s'a pomenit lângă ei, aproape de tot. În creierii bolnavului lovitură răsună ca o trâmbiță de victorie. Nu se mai mira ce caută acolo ci se rezezi la nenorocita care se agăță mai de el, mai de lemnele care înconjură fântâna și se ridică. Bolnavul simți un val de căldură urcându-i-se în cap. Îl durea încheieturile degetelor mâinilor.

În timpul acesta el vedea lămurit cum Hercule, rărintele oamenilor negri, nepăsător își punea măciuca la loc, ne umărul stâng unde o ținea de atâția ani și se așeză la locul lui, amestecându-se cu noaptea ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat.

Nu mai încăpea nici o îndoială: l'a ucis tatăl lor, părintele oamenilor negri, negri de tot, întunecați și răi, înfrății cu noaptea și purtând bastoane negre sau măciuci în acești culoare

Fixă statua ca și cum ar fi vrut să-i ceară socoteală. Bine știe să se prefacă! Par'că niciodată nu s'ar fi mișcat de la locul ei.

Bolnavul începu să țipe, nebul de spaimă, când văzu sângele pe rochiile femeii și pe jos, ba încerca să găsească inima și capul grămăzii de noroiu însângerat, din mijlocul căreia bastonul negru se ridica tot în sus ca un ciudat narator, instalat în bătaie de joc, după ce trăsnetul căzuse re o ruină, ce nu mai avea nevoie de nici un fel de apărare.

— O crimă! Un asasinat. Ajutor!

Femeia a strigat par'că înviată, agităndu-se, alergând de colo până colo și încercând să-și acovere, cu resturile de rochi, corpul gol, stăleit de lovituri.

— Ajutor! Mi-a omorât bărbatul!

Teodoru o privea cu curiozitate, plimbându-și privirile dela ea la omul negru de bronz și dela el iarăși la dansa, dar Hercule nu mai avea nici o tresărare.

El observă că e plin de sânge pe mâna

dreaptă. De sigur când a ridicat femeia de jos. Pata roșie îi făcea rău, alergă, ca în vis, sus, în camera sa; se spălă, își luă paltonul pe el și se întoarse, într-o clipă, la locul crimei. Dar locul unde fusese pata îl ardea, îl chinuia.

Nimeni nu s'a ocupat de el femeia nu l'a mai dat nici o însemnătate. Profesorul de gimnastică, așa bolnav cum era — de n'ar fi avut curajul să-și pue un termometru — ținea totuși să vadă desfășurarea evenimentelor.

Alergară mai multor ofițeri și soldați; în pragul ernei vizitatorii ceilalți plecaser de mult, goniți de frig. Aduseseră felinare; iar ferestrele hotelului se luminaseră. Acum se putea vedea bine. Pe fata lui Hercule se întipărise un zâmbet de satisfacție, ce nu-l avusese rână atunci; iar muschii îi eseau mai provocători în relief decât înainte ca și cum ar fi vrut să arate că nu e de glumit cu el.

— Cine mai pofteste? Cine mai vine la rând?

Femeia povestea, rrintre gemete și scânceli de copil bătut cu cruzime, că un asasin venise pe la spate și îi ucisese bărbatul.

— Nu, nu e adevărat, ar fi vrut să spue bolnavul, dar cuvintele-i se opriră în gât, par'că ar fi fost în somn. Asupra mortului se găsiră mai multe mii de lei și un ceas de argint cu lanț de aur. Oamenii autorităților întrebă:

— I s'a furat ceva?

— Nimic, că a fugit numai decât; nu a avut timp să-și jefuiască victima.

Toată lumea o privea cu îndoială.

— Atunci care e mobilul crimei? de ce l'a ucis?

— Nu știu! Acest răscuns îl renetă într'una, frângându-și mâinile, mișcându-se de colo până colo, rupându-și părul din cap.

— Cine se face ucigas degeaba?

Femeia se indignă, bătând din picioarele ei goale, vârgate de lovituri, ca de zăbră.

— Doar nu veți vrea să mă faceți să cred că l'am omorât eu. Sau poate nu s'a petrecut nimic, nici o crimă? Dacă mortul nu ar fi aici jos, la picioarele mele, m'ați putea prosti. Uite stați cu toții, nu vă mișcați.

„Si se aruncă plângând peste cadavru, ca peste o grămadă de noroi, în timp ce lumea îi striga să nu deranjeze nimic rână la venirea administratorului de plasă, ca să nu scape criminalul.

Retras deoparte, în usa hotelului, limit de laia portarului, Teodoru rădea pe înfundate. Era un răs de om bolnav, nefiresc, chinuit.

Cercetările se împotmoliră. Autopsia nu spuse nimic; ca și cum peste victimă s'ar fi răbășit un munte. El nu era lovit, era strivit, era turtit, sfărâmat ca un om de gipt izbit cu un ciocan de o sută ker.

Cine putea fi asasinul? Cine face artă pentru artă din crimă? căci mobil nu există. Autoritățile nu au avut nevoie să cerceteze prea mult ca să constate că nici un străin, nici un om din altă parte nu venise în localitate, afară de victimă. Localnicii se cunoșteau bob numărat. Prin urmare și posibilitatea unei răsbunări trebuia înlăturată din capul locului: oamenii, cari abia îl zăreau, care nici nu-l cunoșteau măcar, nu avea de ce să se răzbuie pe el. Un colonel prețindea că l'o fi asasinat cineva numai pentru că era prea negru și fiindcă umbra înbrăcat de sus până jos, în strae ca păcura. Dar părerea asta fu socotită ca o glumă. Un bărbat iscusit de cari se găsesec întotdeauna în asemenea împrejurări, observă în noaptea crimei că fe-

meia e bătută și strigă, în gura mare, că ea e criminala. Tânărul a scâlbăit-o puțin, cum se întâmplă câteodată între soți, poate prinând-o cu un altul și ea, de necaz, l'a ucis. Lacrimile și disperarea ei erau prefăcătoare. Ia s'o ducă undeva și s'o ia în deaproape cercetare, s'o străngă nițel și o să spună. Toată lumea observă însă că această crimă nu ar fi putut săvârși nici două femei, fiecare înarmată cu câte un par. Poliștii au înțeles ușor că nenorocita numai putea fi cercetată în starea în care se găsea. O lăsară liberă, întreaga ei înfățișare fiind cea mai bună pledoarie în favoarea ei.

Numai Teodoru a văzut însă, când s'a sculat din pat, după boală. — căzuse la zăceru din noaptea aceea — pe groaznică bătă, de pe umărul lui Hercule, sus, în partea mai umflată, o pată mare de sânge — dovada nediscutabilă a crimei — după părerea maestrului de gimnastică.

Când a povestit cele de mai sus prietenilor săi, târziu, când s'a întors în București, a fost luat în răs.

— Puteți râde voi, dar eu am văzut „cu ochii mei” pata de sânge.

Prietenii dădeau neîncrezători din cap: — Tu aveai friguri și nu ai văzut nimic decât în căldurile tale. La urma urmei ai fi putut vedea și o pată de sânge nu te contrazicem.

— Atunci?

— În timpul crimei, sângele a țâsnit mai ales că, după cum spui tu, lovitura a fost groaznică — și se poate foarte bine ca o picătură să fi sărit sus, pe ciomagul lui Hercule, unde pretinzi că ai văzut-o.

În zadar le explicase el că dela locul unde s'au petrecut faptele sângele nu ar fi putut sări până acolo, — că nu-l crezuseră nimeni.

Flecarea a rămas cu convingerea sa.

Ceeace nu spusese însă nimănui era faptul că el căutase să intre în intimitatea nenorocitei, curios să afle amănunte asupra vieții lor.

În timpul boalei se gândise mereu la ea și, scăpând cu viață, — abia a scăpat! — alergase s'o întâlnească. N'a înțeles de ce femeia îl privea cu carecarea teamă. N'a refuzat totuși să-i se destăinuiească. Era dintr'o familie străină, dar stabilită de multă vreme în țară, asimilată. Ai ei, toți oameni muncitori și cinstiți, nu reușise să-și facă avere. Ibovnicul ei o furase dela părinți, de pe când era de șaisprezece ani, trăia din munca mâinilor ei — stia să brodeze și să teasă covoace fine — și o maltrata fără milă și, adesea, fără nici un motiv.

Toate acestea ea le povestea liniștită, ca și cum ar fi fost lucruri firești, ca și cum ar fi trebuit să se întâmple. Se emoționa numai când își aducea aminte că el nu mai este. Atunci izbucnea în lacrimi. Se învinuia că n'a știut să răde, că a atras atențiunea lumii, că din pricina ei a fost omorât. Ea a zăcut în spital câteva săptămâni și, în urmă, a plecat din Turnu-Severin, unde stătuse în timpul boalei. Lucru ciudat: Teodoru constată că s'au făcut bine amândoi cam în același timp. Ciudata femeie avea un cult pentru morți. Se încerca să-l convingă pe Teodoru că el nu era atât de rău, dar că ea îl întârta din pricina temperamentului ei nenorocit.

...Trecură ani. El uitase, cu desăvârșire, groaznică noapte dela băile Hercu-

lune, deși ceva îl îndepărta întotdeauna de această stațiune balneară:

— Ori unde, numai acolo nu, — răspundea întotdeauna propunerilor ce i se făceau de a se duce vara la Herculesbad. Am fost, dar nu mă mai duc.

Într'o zi primi următoarea scrisoare, purtând pecetia poștei băilor lui Hercule:

Domnule Teodoru,

„În ultimele zile ale unei boli ce nu iartă, am venit ca să-mi dau sufletul aici, unde a murit și el. Am aranjat să fiu înmormântată alături de inbitul

meu. Și acum, pot să-ți spun: stă...
„D-ta ai fost, te-am văzut. Nu te-am...
„nunțat însă, fiindcă sunt credincio...
„și pentru că religia mea, care nu e...
„d-tale, mă orrește de a face rău e...
„ce a avut intențiunea de a-mi face b...
„Așa e legea mea.”

„Și nu te-am denunțat, iarăși, p...
„trucă și dumneata ești credinc...
„te-am văzut cum te uitai mereu în...
„de sigur în spre Dumnezeu, căruia...
„rugai, în momentele acelea, să te so...

Mary I

CONST. RIULE

LEGENDE SUD-AMERICANE

FIUL SOARELUI

de Contesa de PODEWILS-DUERNIZ

Diavolul propovăduia pe atunci în ținutul Guacheta, combatând pe Bochica și învățăturile acestuia, susținând că reînvierea omului, profetizată de Bochica, nu se va întâmpla niciodată.

Dar iată că Suă (Soarele) va îndepărta minunea, căci în Guacheta o fecoară, va da naștere unui prunc, fără să-și piardă nevinovăția, și acel prunc va fi un adevărat fiu al lui Suă.

Seful tribului din Guacheta, avea două fiice cari auziră de această profecie, și fiecare din ele vroia să fie cea predestinată pentru realizarea acestui miracol.

În fiecă zi, înaintea răsăritului soarelui, ele se duceau în munți, și acolo primeau în corpul lor căldura razelor soarelui, din zori de zi și până seara.

Și astfel procedară în fiecare zi timp de nouă luni: atunci una din ele dăte naștere unui smarald de o neasemuită frumusețe. Bucuria ei fu fără margini de mare. Ea purta în cutele rochiei p'atra nestimată și miraculoasă până când, într'o bună zi se trezi cu un prunc ce dormea la sânul ei, căruia îi dădu numele de Garauchacha.

Din toate colțurile lumii venea poporul să adore pruncul căci toți știau că acela era fiul Soarelui.

Dar când Garauchacha împlini 24 ani, nu vru să mai trăiască în modestul trib Guacheta și plecă la curtea sefului Ramiriqui, care-l primi cu mare onoruri, sperând ca astfel va fi pe placul lui Suă.

Tânărul trăi liniștit în acel ținut, până când, auzind cât de bine se trăia în Iracă, plecă într'acolo.

Principele din Iracă, îl primi cât se poate de bine și-l făcu cadouri splendide, cum Garauchacha nu mai văzu încă nicăeri. Totuși, deși serbările urmau unele după altele, tânărul se plictisi și aici, până când se decise să se înapozeze în patria lui.

Ajunzând în apropiere de Paipa întâlni un servitor al lui Ramiriqui, care-i povesti că stăpânul său ordonase să fie spânzuratul din servitorii lui Garauchacha. Acesta se înfuriă peste măsură și se duse la curtea principelui pe care-l omorâ cu propria-i mână. Și nimeni nu îndrăzni să se împotrivescă ca fiul Soarelui să nu ocupe tronul acelei țări.

Nimeni nu se împotrivi, căci toți cunoșteau origina lui divină. Curioși de teamă, nobili se apropiau de el cu ochii plecați spre pământ, căci el era un Domnitor teribil. Oare nu pedepsea el cu cele

mai grele pedepse cele mai ușoare și-și șeli? Nu pusese el biruri apăsaătoare, bietul popor sărăcit?

Nu condamnă el la moarte cu cea mare ușurință, prin rug și spânzurătoare?

Își stănuță deci reședința la Hu, și ordonă să fie înălțat un templu șelidit în cinstea tatălui său Soarele. A Garauchacha se ducea în pelerinaj, soțit de o suită numeroasă.

Servitorii lui trebuiau să acoperele drumul cu covoare de preț, pentru piciorul fiului Soarelui, să nu atingă pământul. Încet, încet de tot, se mișcă cortezii regal spre templu, atât de înfrânt îi trebuiau trei zile ca să străbată distanța dela palat la templu. Alte zile dura slujba religioasă, amurirea sacrificiile în alte trei zile pentru poezirea la palat. Dar templul ca și celelele clădiri din ținutul Chibcha, construit din lemn simplu, ceeace o mulțimea pe Garauchacha, găsindu-arta nu era îndeauns pentru tatăl n Soarele căci lemnul nu durează renl eternitate. După multă gândire ordl să se aducă din munți enorme bloc de piatră pentru a face coloanele u ele. Când coloanele atinseră să se rid deacuma pe pedestalul lor, deasuj trupul lor copulelor nevinovate sacate, iată că dinspre țărmlul mării, inapolară înspăimântați cei ce se duș la nescuit perle pentru împodobirea pșfului, aducând cu ei o stire stranie: ș neau că un popor străin necunosl încă, ajunsesse la țărmlurile țare: o mărul războinicilor era nenumărat; arștarea lor era oribilă, căci ei erau mltate oameni, jumătate animale; o brăcămintea lor strălucea ca razele ș relui, iar din mâna lor semăna moai pretutindenți!

Garauchacha se cutremură de spaș. Adunându-și nobilii le spuse vestea e pre năvălirea acelei înamic temut ș teribil decât uraganul și de cât fo Năvălitorul aducea înspăimântător nenorociri. El, fiul Soarelui, nu voiașe asiste la acele nenorociri: el va ple și nimeni nu trebuia să-l caute. De multți, foarte multți ani, el promise că va înapoia între ai lui.

După ce spuse acestea, el se îndl în palatul său, și deatunci nimeni nre mai văzut vreodată.

Trad. de HENRY HELFANÉ

in strainatate

SCRISORILE LUI ANDRÉ GIDE

de V. DAMASCHIN

De de remarcat faptul că cele mai ca-
tice și, totodată, cele mai fine spirite,
ozate de-o cultură ireproșabilă, chiar
tunci când au fost autodidacte, sunt
cele din ultima epocă.

Dela eruditul Anatole France, apoi
Barrés, Moréas... și până la Souday,
Proust, Valery, vom întâlni cele mai re-
prezentative talente de polemică inteli-
gentă care ne-au putut da vreodată cu-
venele succedate în timp.

Generalizarea aceasta o vom concen-
tra și o vom proiecta luminos asupra
lunii din aceste talente care se cheamă
André Gide.

În afară de romancierul extrem de o-
riginal prin ideile și sentimentele sale
curios de complexe, demonice, care ne-a
dat: *l'Immoralist*, *la Porte étroite*, *la Sym-
phonie pastorale*, *Pretextes*, etc., vom
afla într'ânsul și un polemic inteligent,
de gust fin.

Colaborator a celor mai cunoscute și
mai prezentabile gazete parizene, André
Gide, de timpuriu, ne-a oferit articole
interesante și, totodată, plăcute, de po-
lemică.

A evoluat surprinzător.

Si astfel s'a putut înregistra că, în ul-
timul an, articolele sale de polemică, iau
subit forma amicală și comunicativă de
scrisoare. Si nua formă stilistică se va
fixa definitiv, trecând desigur, printr'o
metamorfoză purificatoare.

De aici încolo va scri numai astfel
tot spirital său, în același timp acid și
amenajator, va stropi energic rîndurile
unei scrisori veritabile.

Mai întâi au fost sporadice.

În *l'Ermitage*, a adresat un timp scri-
sori deschise, de-o gingășie și-o finețe
încomparabile, unei Anjele imaginare.

Când, iată Paul Souday, într'un ad-
mirabil articol, vorbește elogios de-o scri-
soare de-a lui Gide apărută în *Capitole*,
scrisoare adresată lui *François Mauriac*.
Intr'ânsa exploada puternic, cu lumina
bengalică, o discuție veche asupra lui
Vie de Racine.

Mai târziu ceva, André Rouveyre, în-
tr'o cronică dramatică a lui, citează o
scrisoare pe care acesta i-o adresase pri-
vitor la cearta aprinsă asupra operii
poetice a lui Paul Valery. Săgeata lui
Gide fusese pornită dela *Mercur*,
Atât.

La *Nouvelle Revue Française* însă,
vine să-i sugere ideea care mai târziu,
de verifică drept serioasă și, mai mult
chiar valoroasă. Si iată cum în progră-
mul său, stabilit la începutul fiecărui
an, a inserat și *lettres d'André Gide*, ar-
ticole lunare, Gide își mărturisește ast-
fel surprinderea:

„M'am întrebat mult timp la ce mă
obligă acest anunț... Mi-am închinuit că
în numerile următoare a N. R. F., voi
putea oferi scrisori a căror caracter pri-
vat, n'ar exclude interesul general. Car-
acterul puțin factico al acestei pseudo-
correspondențe (autorul se referă la co-
respondența cu „Angela imaginară” (N

C.) m'ar nemulțumi acum: îmi pare
mai preferabil să mă adresez ființelor
reale. Am găsit în sertarele mele scrisori
vechi, netrimise: poate voi trimite unele
din ele. Am să pot publica altele a căror
copie am păstrat-o, fără să mă gândesc
la aceasta: în sfârșit unele nescrise încă,
scrisori adresate nu știu cui...”

Aceste din urmă vor face obiectul dis-
cutției noastre ca fiind mai actuale și
mai interesante... Căci în ele istoricul
literar de mâine, va găsi un document
prețios, pagini ce vor oglindi just even-
imentele literare care cerceau în acel
moment să turbure viața literilor.

Si într'adevăr pornește o vie corespon-
dență polemistă între Gide și câteva
nume marcante. Aceste spirite se vor
numi: *André Rouveyre*, *François Mau-
riac*, *Jean Paulhan*, *René Schwab*, *Fr.
Porché*, *Victor Poucel*, etc., nume bine
cunoscute în publicistica pariziană.

Două probleme de căpetenie vor agita
paginile acestei interesante correspon-
dențe. Si amândouă, evident, vor privi
opera așa de complex originală a lui
Gide, de hizară până la nenricerere, care
pășeste dintr'o psihologie subiectivă exu-
berantă spre o viață internă transcenden-
tală ireală expansiune mărturisită curios
de onest într'un stil fragmentat, găfăit...

Prima problemă privește tocmai sa-
tanismul acestei opere: și atunci se vor
ridica spirite fanatic crestine care-i vor
arunca provocător mănusa anatemei, pe
care va fi scris, cu litere jignitoare:
„eretic”.

Gide răspunde cu o liniste și-o abilitate
uimitoare de dualist, prin ascuțitul flo-
retei sfîului său elegant, rafinat, de-o
ironie incisivă... Pe lângă un *Victor
Poucel*, redactor la „Etudes” *revistă ca-
tolică de interes general*, care-l va ataca
hazliu de agresiv, un *Mauriac* sau *Ed-
mond Gosse*, vom găsi chiar și din tagma
clericăală care-si va spune cuvântul... De
pildă *vastorul Ferrari*.

Ei vor isbi donchiotesec în idolul, pe
scoțul căruia, prea impozant l-a ridicat
artistul André Gide.

Răspunsurile lui sub forma acestor
scrisori, vor fi foarte amabile. De-o a-
mabilitate care muscă și care nu lasă
urmă vizibilă. O amabilitate de gazdă
incântător de primitoare, care va fi, cert,
politicos absentă când, cu necuviință,
musafirul a aruncat mucul de țigară
pe covor; dar imediat sub ochii acestuia
chiar va chema exemplar servitorul să
curețe.

Gide le va vorbi politicos, dar exem-
plar, de existența unei arte. De existența
unei arte care nu exclude, dar nici nu
va sta pe stâlpi dovediți putrezi, de o
fanatică credință. Arta dună cum nu
poate fi, nici morală, nici anormală, ci
artă, nu va putea fi nici credincioasă,
și nici eretică.

Răspunsul lui va fi cu exemplul unei
culturi serioase a bibliei și a învățăturii
bisericii cultură, pe care acest erudit o
posedă într'un grad superior.

A doua față a scrisorilor sale o ia cu

problema cenaclului care și-a ridicat
stindardul sub platoșa revistei „Nouvelle
Revue Française”, cenaclu a cărui șef
este André Gide. Nu șef proclamat de
dânsul, ci, cu drept cuvânt, îndrumătorul
spiritual al acestei valoroase și recunos-
cute grupări. E fapt prea bine cunoscut.
Seriozitatea și rodnicia activității cena-
clistilor a dat loc, de sigur, la diferite
certe invidioase. Era și natural. Și atunci
suntem nevoiți să fim martori la dife-
rite dueluri mai interesante sau mai
clonverice. Voiți unul?...

„Eroul de data aceasta, va fi cunos-
cutul Rouveyre. Acoperit de sus până jos
numai de zale grele și impenetrabile fe-
rului sau oțelului, adăpostit de-un gi-
gant și măiastru scut, purtat vijelios de
un cal apocaliptic, cavalerul Rouveyre,
apare aureolat, în poză legendară la
poarta castelului, având lancia teribilă
în mână, un creion „Hardtmuth”, scena
pășind-o pe cea de pe cutiile susru-
mitei fabrici de creioane, menționat:
„anark-deposé”.

O bătaie puternică în poartă, cu vârful
de oțel al cisme. Bătăile se repet ner-
voase, mai nervoase.

— Cine-i acolo?

— Eu!

— Care „eu”?

Un scrâșnet al porții și apare stăpânul
— Gide — care-si măsoară sever musa-
firul neofit. În timpul acesta curajul
cavalerului a scăzut simțitor. A lăsat ru-
sinat ochii în jos.

— Ce dorești?

De data aceasta revolta dispărută tem-
porar, i-a revenit subit.

Provocător:

— Pe Valery!

Stăpânul îl măsoară aspru, dar în a-
celași timp și compătimitor:

— Mai așteaptă!

Si cavalerul va aștepta și va degera
la poartă. Si odată va prinde să scâncea-
ască sub greutatea devenită insuportabilă
a platosilor și a situației nenabile.

Dar vin și alții și lăncile lor de chi-
brit și scobitoare, vor isbi, odată cu ur-
letele lor colective, poarta medievală a
cetății.

Rouveyre, devenit iar curajos va des-
bături o jalhă, o va înfige în lancia —
— creion „Hardtmuth” — și o va da
peste poarta cetății:

„Opera principală a unicului Gide,
care a dus dela un capăt la celălalt dan-
sul satanic, o să privească atent cu is-
bucnițele sale de suferință și acest râs
sardonic, de cultivator și distrucător al
mizeriei morale care pe mine personal
mă înveselește atât, și pentru care am
împletit cumună de lauri dracului care
le scripă...”

„Urmând lui Copeau, a doua crea-
tură a lui Gide (e vorba de M. Claudel)
în canalul tristei N. R. F. a fost jucăria și
bătaia de joc a acestuia, care s'a amu-
zat să-l detracteze. Se înțelege mai bine
această experimentală, sardonică bătaie
de joc...”

De data aceasta donchiotescul cavalier,

CRITICA LITERARĂ

IOAN GEORGESCU:

„Metanii și Ore“

(Versuri)

În fruntea cărții, pentru a-și arăta originea inspirației și metoda de lucru, avem ca *Motto*, două versuri din Baudelaire:

*D'où, vous vient, disiez-vous, celle
Tristesse étrange
Montant comme la mer sur le roc noir
Jet nu?..*

Apoi din dedicațiile, din cersul volumului, mai constatăm că Ioan Georgescu s'a înhamat, în așa zisă școală modernistă.

Poezia sa pitorească, plină de imagini noi și neașteptate ne surprinde dela început. Domnia sa rupe cu tradiția versului, încalce vechea măsură, sau îl înfrână în lapidare distihuri sau strofe ch'ar, totdeauna în cercetarea unei senzații puternice.

Aici ne taie drumul cu „gândaci ce zărnăie tăceri, orbesc în inima de floare“ sau ne oprește în loc cu „In fund lângă băltoaga amintirii, mor șoaptele pe ramuri“ sau ne surâde trist „Din umbra castanilor triști ce pălpăie visuri violete“:

*Ne deschide orizonturi înfinite:
„Marea pământului morții
Cufundă hotarele liniștii răscolite“.*

Ne lasă pe gânduri cu:
*„Floarea păcatului, floare grea,
Cum se învârtă marea“.*

Totdeauna ne uimește noutatea expresiei în:

*„Fericit în amintirea, când așteni să
Învingă ior.“*

va fi politicos poftit înăuntru, lămurit apăsat împreună cu lecții de bună cultivă, apoi, cam repede, poftit din nou, afară.

Atacurile acestea în contra cenaclului Gidian sunt, mai întotdeauna, invidioase, nedrepte. Dar personalitățile binecunoscute și destul de alintate de publicul cititor, a cenaclistilor, precum: Proust, Valery, Coșea, Rivière, Tibaudet... sunt la adăpostul oricui neplăcut atac. S'apoi în André Gide nu un bun și destoinic apărător.

Astfel că devine explicabilă importanța și valoarea elegantă a acestor scrisori parfumate cu multă ironie fină.

Din paginile lor se va desprinde înviorător spiritul lui Gide, de căutător de comori, ahtiat după lectură, — spiritul gidian.

Și-a impus demn formulele sale estetice prin personalitatea sa, cu o bonomie îndemânică, logica înlocuită sincer cu un libertinaj sentimental, cu o sensibilitate variată și multiplă, peste tot plănând un duh satanic, ceace caracterizează spiritul gidian.

Și-a făcut, desigur, școală.

E de condamnat oare?

V. DAMASCHIN

*Între două grinzi de lume, frigid liniștii
[de rar].*

Continuând, am cita tot volumul. E de originalitate rară.

Nu umblă după strofa perfectă și ritmul impecabil, nu-l interesează. Chiar rima este o podoabă secundară, deși o ghicește mereu, nouă și frumoasă, ca un colț de edificiu, unde piatra triunghiulară și bine potrivită este nu numai ornament, ci o legătură de fier a totului.

Metoda, însă, în general, este greșită. Nu pentru că am avea o preconcepție antimodernistă, ci pentru însuși frumosul pe care caută a-l servi poezia nouă. Numai efectele neașteptate, numai imaginile bizare, relaxarea versului nu pot să ne cucerească. Se pare că modernistii sunt oameni grăbiți, se mulțumesc cu efectul imediat, nu copleșc indestul și nu stăruie întotdeauna.

Nu condamnăm noutatea, dar, dacă poezia înseamnă respectarea unor anumite reguli rigide și imuabile, nu va să zică relaxarea continuă, neglijență cu voe și dispreț al disciplinei. Toate blestemele individului, contra ierarhiei, supunerii ordinii, disciplinei, cu valoarează două parole când e vorba de interesele societății și de apărarea idealurilor mari generale. Evreii au dat alătea genii, în toate domeniile, dar n'au avut un general, pentru că n'au avut disciplină ca popor. Ceeace este valabil pentru popoare, este și pentru indivizi.

Modernistii se reped în noul domeniu, uitând de predecesori și disprețuind trecutul. Antecedentul se răzbină. Inovator poți fi, fără a exclude ceea ce a fost și însuși Isus Hristos, care răsturna întregul edificiu ebraic venia să împlinească legea, nu s'o strice, s'o desvolte, s'o completeze, nu s'o ignoreze sau s'o hulească.

Inovatorul Ioan Georgescu, totuși, în cele mai frumoase bucăți este în linia clasică, cum sunt cele două strofe ce ne amintesc de cea mai pură poezie clasică de Pascal:

*Oprîți-vă, tăceri, cu limpezimi de apă:
În temelia nopții cine oare sapă?...
Sau, poate, nu se pare... și totuși se aude
Cum vântul suflă rece, în geamuri
liniști ude.*

*Ôprîți-vă tăceri deschise 'n sunet tare
...Ca un vestiment de piatră ros în
îfrământare:
În temelia nopții ce sfârșit se sapă?
Oprîți-vă, tăceri, cu limpezimi de apă.
(Glas în noapte)*

Sau, ca și bucata de mai sus, nu în incorectă metodă a neglijării măsurii și ritmului:

*Se uită luna prin fereastră
Și ninge c'o lumind' albastră.
Ascultă inima ce-ți spune
Când mir de vis, în șoaptă, pune.*

*Ridică-te somn în pădure
Ca răul morții să mă fure...
Acoperă cu stâlpi de funuri
Tăcerea ingenuchiată 'n drumuri.*

*Se uită luna prin fereastră
Cu fruntea naltă și albastră.
Citește, timpule, ce scrie?
De mult mi-e inima pustie!*

(Se uită luna prin fereastră)

Nu credem că originalitatea până a neglija și punerea celor virgule, în mijlocul frazei pentru tiv? Ar fi să ajungem la concluziv? ignoranța sau ignorarea gramatice este o regulă decadentă în a scrie nu se mai poate rima „ghizduri“ cu „duri“, „pretutindeni“ cu „nimeni“, „iere“ cu „tăcere“, etc.

Prezodia română a făcut progres riase — și cea ce îi se permitea lui Alexandrescu nu-i se cade unui poezii de grație 1929 sau 1930!

Ce bine se regăsește însă Ioan Georgescu în „Cântec“:

*Sus la cetățuie
Fumul de căuie
Printr'un ochiu de fer.
Creste gol pe cer.*

*Rândunica nopții
În țărâna morții
Sfârdie un cânt
Pe-un sîhastru vânt.*

*Vântul alb mugește,
- Pomul meu pătește.
Și plouă nimic —
Ceafă peste dric.*

Sau „Cântec sec“, cea mai bine punctul de vedere tehnic:

*Frunză lînd
De lumind' —
A căzut pe-o piatră udă,
A căzut pe-o piatră udă.
Frunză lînd
Dintr'o tind' —
A țesut o lăcrimioară,
A țesut o lăcrimioară.*

*Frunză albă
Dintr'o salbă
Licriță 'n cer târziu,
Smulsa dintr'un pom pustiu
A murit pe-o piatră seacă,
Cine bate lemn de toacă?*

Avem epoci în viață când ne revredreptatea socială, obrăznicia arivilor, nerusinația puternicilor, miselanalici nepedepsite, recompensarea diocrității inutile. Și totuși, studii mai cu băgare de seamă, istoria și nimențele ei, toate cu o explicație logică se leagă printr'un lanț de fier, cauza efectul. Ajungî la convingerea că ai ști, că premisele de unde ai pornit erau cele bune și tocmai cea ce cred că-ți aduce un *tertium datur*, te înși te punea pe drumul rătăcirii.

Cu calități poetice evidente, mai mult și mai studiînd, Ioan Georgescu în acest volum de poezii bine susținute în afară de rezervele făcute, se va foarte desigur la izvorul de inspirație al adevăratei poezii și la metodele ei failabile. Îl considerăm ca pe fiul ei cititor. E timpul să se întoarcă acasă, pentru a nu se pierde în încercări zadnice și în înfruntări ce se întorc contra propriei sale opere, contra consistenței și durabilității sale.

ION FOT

plastica

EXPOZIȚIILE ACTUALE

D-NA EUGENIA FILOTTI-ATANASIU

de LUCIANA DRACOPOL

D-na E. Filotti-Atanasiu și-a expus anul acesta o întreagă serie de opere în sala de mijloc a Ateneului Român.

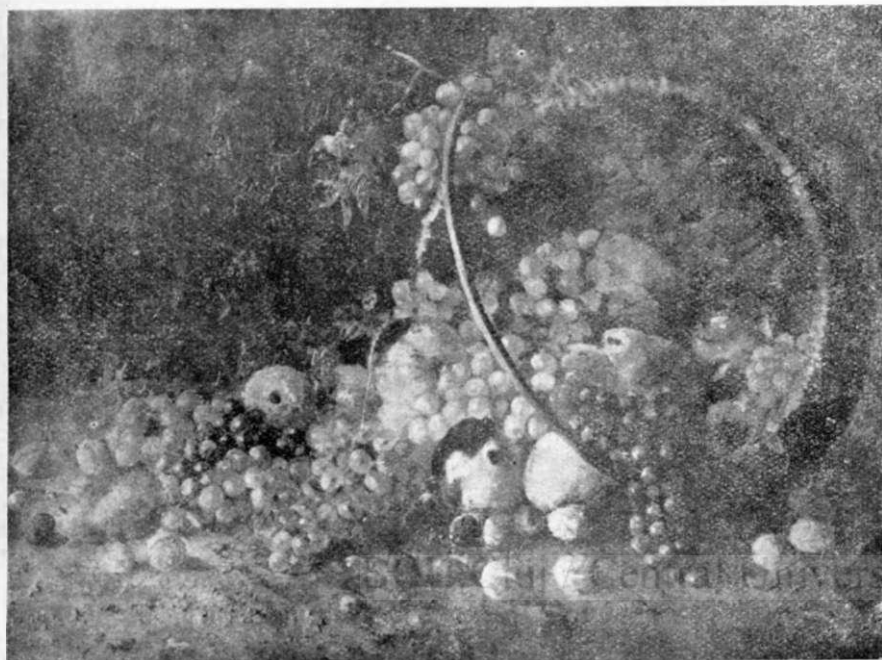
suksesul în artă. D-sa înțelege atât de bine poezia florilor, încât s-ar părea că'n sufletul ei delicat de femei ele își cântă

Intreaga sală își face impresia unui colț de Paradis involt care-ți înflorește pe buze surâsul veseliei. Pânze de toate mărimile în care înfloresc irișii cu lujeri grațioși, garoafe și panseluțe, mușcate și maci purpurii ca obrajii de copilă rușinată. Florile de măr — simbolul castității — își respiră ramurile verzi alături de molatecele margerite, de colțunașii galbeni ca soarele și liliacii involți. D-na Filotti nu uită nici trandafirii și chiar micuțele vioarele fine și parfumate trăesc în vecinătatea celorlalte.

Cât despre modul lor de tratare, el este cu totul realist. D-na Filotti știe însă să se ridice deasupra realului și să-l stilizeze cu bogatele ei resurse sufletești. În felul acesta lucrările D-sale nu sunt copii umile ci adevărate opere de artă. Și dacă trandafirii prin rotunjimea și umbrele lor nu se pretează preferinței tehnice a artistei, care este cuțitașul, celelalte flori sunt excelente.

Coloritul e foarte viu și variat o adevărată beție de culori simfonice, fără ca totuși să nesocotească linia vieții reale. Este mai mult un mod de a da viață proaspătă florilor și de a întâri bucuria contemplativă a celui ce privește.

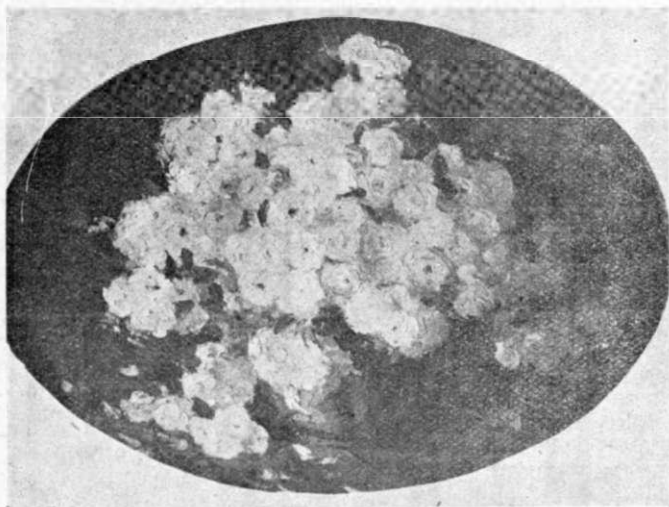
Într-un cuvânt lucrările D-nei Filotti se relevă prin calități de concepție și realizare tehnică și aceasta mai ales fiindcă artista se mărginește la subiecte edictate de însăși preferințele ei artistice.

EUGENIA FILOTTI-ATANASIU: Natură moartă.

știți, obișnuiesc să-și multiplice modele de realizat, câteodată chiar dincolo de resursele lor sufletești. D-na

farmecul cu glas misterios de ființe mute. E un fel de afinitate mai presus de înțelegere între însușirile sufletești

EUGENIA FILOTTI-ATANASIU: Flori.

lotti e însă fidelă aceluiaș motiv — florile — fiindcă ea și-a simțit vocația n'a depășit-o, ceea ce de altfel i-a adus

ale artistei și aceste plâpânde ființe-simbol de frumusețe, de modestie și delicatețe.

CIȘA ȘI CIȘA...

DESPRE ROMANIA LA BARCELONA ne vorbește d. Em. Bucuța în ultimul număr al „Vieții literare”. Iată, un fragment :

„Cincisprezece secții și cincisprezece specialiști au implinit această secție. Participarea românească nu s'a risipit prin diferite pavilioane, ci s'a concentrat într'un singur loc, într'o miniatură a țării, dar din care nicio manifestare reprezentativă a ei nu lipsea. A fost o uimire chiar pentru conaționali”.

VICTOR ION POPA, autorul „Mușca-lei din fereastră”, e foarte just apreciat în nr. 11 al Gândirii, între altele, prin următoarele :

„... figura cea mai interesantă și mai amplă a vieții noastre artistice”, căci, dintre autorii dramatici cu cari a pornit la drum „Popa singur s'a armonizat, s'a subțiat ca meșteșug, s'a adâncit ca rezonanțe, Celula... e puternică și bogată. Semnează : I. Marin Sadoveanu.

RANDURI PIOASE DESPRE AL. DAVILLA, sub același semnătură. Reproducem pasagiul cel mai caracteristic :

„Din bucăți frânțe, fiecare cu focul ei, învățate și la poalele Carpaților, într'un castel domnesc și pe clinele tăioase și sterpe ale Bucegilor, cu țărani frumoși pe cai mici, tainici și triști : din ungherele îngălbenite ale paracliselor părăsite : din lespezile pe jumătate șterse și din tot freacățul ochilor de vară sau de toamnă și mai ales din bolta anilor frământați, înghețați astăzi în tiparele din ce în ce mai șterse ale morții. Davilla a încheșat o singură bucată, de trup și de suflet, în care nici încheșturile înfăptuirii, nici durerile neintregitei faceri nu se simt. Prea îi e dăruită opera cu adânci daruri românești, prea e meșteșugit cumpănită, pentruca, din gelozii unei biete indeletnicirii, așa cum era scriitoriceasca meserie acum câteva zeci de ani, să nu se fi auzit nimic „Davilla n'a căutat niciodată nici cuvinte de lămurire, nici mărturie”.

Articolul mai conține indicațiuni prețioase asupra timpului în care a lucrat Davilla și a energiei pe care a desfășurat-o, împreună cu regisorul Gusti, pentru montarea piesei și se încheie cu caracterizarea ca om de teatru și organizator a aceluiaș, după care urmează o înduioșătoare generalizare.

În „SPIRITUALITATEA LUI EMINESCU”, d. Radu Dragnea aduce prețioase contribuțiuni pentru rezolvarea problemei eminesciene. Referindu-se la câteva dintre operele poetului. (Rugăciunea unui Dac, Scrisoarea I. Luceafărul, Stălele'n cer, Dintre sute de catarge etc.) d-sa cercetează, când polemic când comparativ, buzele filosofiei religioase a lui Eminescu a căruia dumnezeire „nu este de natură curat creștină”, căci „la alcătuirea ei își aduc prinosul, pe lângă religia brahmanică, teologia platoniciană demiurgică”.

Și o încheiere : „Eminescu reese de o

actualitate la care puțini dintre scriitorii de altădată pot astăzi aspira. Această actualitate veșnică a lui Eminescu, prezent în frământările morale din diferitele epoci, mulțumind toate vârstele, plângând cu tinerețea, punând probleme în spirit universal și dând răspunsul în fulgere de soție „dela Nistru până la Tisa” aspirațiilor neamului său, în totul și al tuturor a hrană spirituală este semnul genialității”.

Se pare că d. Radu Dragnea se găsește pe drumul cel bun.

Despre LUPTA DINTRE GENERAȚII vorbește d. Al. Al. Filipide în „Adevărul literar” (437. articolul : Divagații de sfârșit de an).

Mai întâi dintre aceea de 40 și de 30 de ani : „amândouă... năzuiesc spre nouitate spre o schimbare radicală, spre ceiace a fost inexplorat... Cei zece ani dela războiu încoace au fost ani plini de tentative inovatoare în literatură. Eram obicinuiți să vedem în fiecare lună, apariția unei școale literare nouă, a unei mode literare a unui curent, a unui manifest... Tendința asta inovatoare este, totuși, adânc deosebită la cele două generații ale războiului... De-aici literatura ordonată, constructivă și preocupată de a înlocui ceva existent cu ceva nou și totuși cu rădăcina în ceea ce a fost. Literatura, în fond, tradițională, a tuturor scriitorilor cari au făcut sau au fost în vârstă de a face războiul. Cu totul alta, cu totul opusă a fost tendința generală a generației crescută în războiu fără să-l fi făcut. A fost o tendință spre anarhie. Nu mai era vorba de a dărâna ceva ce a fost. Era o ignorare voită a tradiției, a edificiului existent și o imposibilă năzuință de a crea ceva din nimic, un arbore cu rădăcinele în aer”.

Spre finele articolului d-sa schițează o a doua prăpăstie „între generația nouă a adolescenților din timpul războiului, care are treizeci de ani acum, și ultima nouă generație, care pășește acum pe te al douăzecilea prag al vieții”.

Articolul d-lui Filipide, dela care ne-am obicinuit să primim atâtea îndrumări sănătoase, e nu numai în înțelegime just, dar deosebit de instructiv și bine venit. Fapt sigur e că, și în literatură, singurele produse viabile sânt acelea ale generației care a făcut războiul. De-aici obligațunea pentru celelalte de a nu ignora singura și adevărata cale a sufletului românesc.

În „INTERNATIONALISMUL ȘI ȘCOALA” d. I. C. Petrescu (Revista generală a învățământului, No. 9) vorbește (în partea I-a) despre toate societățile care „înd să formeze o atmosferă prielnică creerii unui spirit internațional... ; minnează, zi cu zi rădăcinele vii care pot evalta forțele creatoare ale generațiilor vii din diferite țări... O dovadă mai mult este... înființarea școlii internaționale din Geneva, al cărei scop este de a provoca la elevi o mentalitate cu adevărat internațională”.

Dupăce explică rostul și scopurile ascunse ale acestei propagade, autorul o găsește periculoasă pentru națiunile mici și conchide afirmând teza contrarie : tinereții va trebui pregătit printr'o edu-

cație națională — nu războinică — „desvoltarea sistematică a acelor vi care fac dintr'un cetățean și un etual bun ostaș” cu ajutorul „obiec de cultură națională, iar, pe dom educației voinței, prin integrarea in rital național a întregului tineret”.

Problema e prea serioasă — pen să nu intereseze pe toți aceia cari destinele neamului românesc. Rele ei în coloanele cotidianelor ar putea fructuoasă.

P. I.

La Buzău apare REVISTA MUG scoasă de elevii seminarului din ace calitate sub părinteasca și lumen supraveghere a profesorilor. Re apare în bune condiții tehnice și sta alături de altele conduse de sp listi care de multe ori sunt sub ni acesteia. Dar să nu uităm de câte s ficții nobile și dezinteresate e capab neretea. Cu banii lor economisi strânși de la mână la mână, elevi minarului din Buzău au înfăptuit v vistă bună, care trăește de opt laudă lor ! Gestul e frumos și înak

Din Nr. 7—8 care le-am primit, re căm în primul rând articolul d-lui P sor D. Mărăcineanu intitulat : „Suflete tură, Suflete de țarg”. — precum și po d-lui Ioan Georgescu, publicate și in lumul „Metanii și ore” apărut de rând și pe care îl recenzăm chiar in mărul de față. Poezia d-lui Ican C zescu e fericit inspirată și plină ș magini inedite, cu măestrie alese. restul numărului, menționăm pe ș Vasile Mărea (elev) care atât în s „Cu Moș Ajunul”, cât și în cronica la sfârșit, dovedește multă precipe talent.

Poezia, în general, la înălțime.

Recenziile d-lui Ionescu Z. Alexa documentate și bine susținute. Deas nea și proza d-lor : Gh. D. Ceaușeb nescu Gheorghe, Diacon Tănase I. B. Const. Frâncu, (d-sa e și un poet i tos). Popescu Afrodita, Ionescu M. G ghe, care în majoritate sunt elevi. In neral revista se prezintă bine, e ș ca îngrijire și merită să fie mentio li urâm drum bun și propășire det

A apărut și se va pune în vânza, cursul săpătmâni viitoare edițiune a lucrării colaboratorului nostru : Paul I. Papadopol : „Metodica limbii țerne în învățământul secundar”.

RELIGIUNEA DACO-GETILOR s rută de curând într'o elegantă broș an interesant studiu asupra credin, ligioase la Daci înainte de a îmbr creștinismul, e datorit d-lui Al. I. dulescu. D-sa aduce o lum'nă mai în această chestiune, care interea desigur, și despre care ne vom o mai pe larg într'unul din numerie toare

SCR

Literara

Seama de cuvinte

Ludovic al XIV sosit într-o seară incognito de la rândtoare ca să asiste la o prezentare a unei comedii italiene ce juca la Versailles. Actorul Dominique era cel mai bun interpret în rolurile de arlecîn juca un rol principal în această piesă.

Cu tot jocul magistrat al acestui mare actor piesa fu recoltată de plictisitor.

La ieșire regele îi spuse:

— Dominique, proastă piesă!
— Vorbește te rog mai încet, spuse Dominique că dacă îi-ar auzi părerea regele, m'ar concedia cu trupă cu tot!!

Unoscutul poet Robert de Fliche are o mare pasiune: îi plăcea mult să și de acela ura îngrozitor apa. Din cauza băturii se îmbolnăvii grav și nu se putea mișca. Tot timpul bolii fu înconjurat de prieteni.

Într-o zi dându-și seama că i se apropie sfârșitul căci boala îi se agravase, vră să i se aducă o carafă mare, plină cu apă, pe care o bău până la ultima suflătură. Prietenii, la început înmărmuriiți de ce văzuseră, începură apoi să râdă.

— Ei! De ce râdeți? Voi nu știți, că numai când își simte sfârșitul, trebuie să se împace cu toți dușmanii pe care i-a avut în viață?

Sannderson, profesor de matematică la universitatea din Cambridge, din cauza unei boale de ochi aproape orbise. Într-un dezin, la un prieten, unde erau convitate multe persoane remarcă la un moment dat că una din invitate părăsește casa deși în tot timpul dezinului nu vorbise nimic.

— Doamna care a plecat acum are dinți frumoși dinți, spuse Sannderson!!
Remarca lui era justă, așa că fu înlebat cum putea să-și dea seama, de asta.

— Foarte simplu!! Tot timpul cât s'a orbit, doamna a râs la tot ce s'a spus și asta denotă că numai râzând avea curaj să-și arate dinții!!

Se povestește că Malherbe consulta adesea pe menagera sa dacă îi plăceau versurile pe care i le citea dupe ce le scria.

Moliere chema bătrâna lui servitoare și îi citea comedii. Dacă ea nu râdea la scenele și spiritele pe care conta el și sunt bune, le schimba căci făcuse experiență la o reprezentare a unei comedii unde nu reușise asupra textului și piesa nu prea a avut succes mare.

Într-o zi Moliere citi lui Forest (așa o numea pe servitoare) câteva scene dintr-o piesă de Brécourt. Întrebată cum îi plăcea răspunse că piesa nu e de Moliere, că asta nu este genul lui.

bazar

CÂT DE GREU SE AFLĂ UNELE ȘTIRI

Cu toate mijloacele moderne de informație, știrile pătrund însă foarte greu în centrele mai izolate, chiar și în America unde s'au făcut progrese uimitoare în această direcție.

Un caz interesant e cel de mai jos.

Marele hotel Waldorf-Astoria din New-York a fost închis încă de acum opt luni, urmând ca să fie dărâmat spre a se construi alt imobil pe același loc.

Mulți din cetățenii americani n'au aflat însă acest lucru, de oarece directorul hotelului primește regulat scrisori prin care unii clienți cer să li se rețină camere. D. Will Taylor, directorul hotelului, a declarat unui ziar american că a primit treizeci de scrisori de acest fel numai în trei zile. Cele mai multe proveneau de la unii din foștii clienți din Far-West ai hotelului.

APTITUDINI PENTRU CASATORIE

Scena care ar putea fi o scenă de revistă se petrece la Pigmei pe cari o misiune americană i-a descoperit de curând în Noua Guinee olandeză:

— Așa dar, tinere, vrei să te căsătorești întreabă șeful tribului pe tânărul Pigmeu venit să-i încredințeze taina.

— Da, răspunde îndrăgostitul.

— Știi ce te așteaptă?

— Da, repetă aspirantul cu bărbătească tărie.

— Bine vei suferi proba săgeților.

Deci, tribul e adunat: doi arcași își încordează armele, și, în timp ce dulcea logodnică își face urările, logodnicul, bine dispus, supraveghează cu o vigilență înzecită de dragoste și de instincțivitate de conservare, destinderea arcurilor și sare și se contorsionează ca un crap în vală, pentru a evita săgețile.

Când a făcut îndestul probă de agilitate, șeful pune sfârșit jocului și spune tânărului, dându-i pe viitoarea soție:

— Poți să suporti căsătoria, dacă ești destul de curajos ca să înfrunți săgețile și destul de îndemânat ca să nu te lași atins.

FILMUL ÎN STATELE-UNITE

Directorii sălilor de cinema independente studiază posibilitatea de se grupa sub un regim cooperativ, pentru a rezista contra trusturilor.

Se anunță că o sută de săli de cinematograf de pe coasta de răsărit au fost aranjate în vederea unor reprezentanțiuni cu filme vorbitoare.

Și tot în Statele-Unite se anunță o experiență foarte importantă în domeniul cinematografului. Într-un laborator din Hortadale se lucrează la un aparat care să reproducă la distanță prin T. F. F. imagini animate prinse de un "ochi" electric.

Pe de altă parte jurnalul corporativ *Film-Daily* anunță că nu poate să se prevadă încă realizarea cinematografului la domiciliu prin T. F. F. Aceasta ar fi pentru anul 1933.

caricatura zilei

MOMENTUL OPORTUN

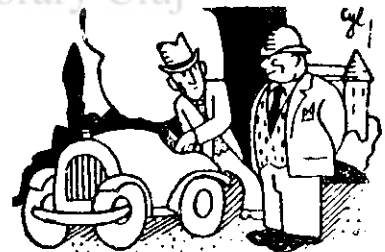

— Dați ce vă lasă inima, domnule, pentru sârmana mea soție care e foarte greu bolnavă.

— Imi pare rău, dar n'am bani la mine. Îți voi da mâine...

— Ah! mâine! E prea târziu D-le! Mâine ea va fi bine...

AUTOMOBILE DE OCAZIE

— Nu prea e soia, automobilul d-tale, și frânela nu funcționează de loc.

— Nu face nimic: motorul e întotdeauna în pută...

COȘNIȚA ZILNICĂ

— Iar grijile menajului! E agasant: de câte ori mă vezi lucrând, atunci vii să mă ții de vorbă.

— De loc, dragul meu! dar tu nu lucrezi decât când vin să-ți cer bani pentru coșniță...

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

ZACHARIE BOIU

PRIMĂVARA

Soarele luce cu raze de aur
Cerul zâmbeste senin spre pământ:
Florile pline' de-ușoare mireisme,
Lin le flatează văraicul vânt.

Codrii, cu umbrele tremurătoare,
Sună, răsună de dulci armonii:
Liber izvorul s'aruncă din stâncă,
Curge cu murmur prin câmpuri verzii.

Toate viează și toate te'ncântă,
Toate te 'ndeamnă: acum să nu mori!
Moartea chiar însăși se pare că 'nvie,
Chiar și mormântul se 'mbracă cu flori.

V A R A

Cerul e aspru, focul de soare
Stă să aprindă agrul setos,
Șesul cel veched, fără de culoare
Rongă asupra-și norul cețos.

Dar cu silirță neobosită
Varsă țărâna crunte sudori,
Secerea sboară, bine 'nvârtită,
Câmpul îl umplu snopi gălbiori.

Numai prin lupta cea cu credință
Ținta s'ajunge, și prin nevoi:
Numai a soartei, grea nepriință
Urcă Olimpul, face eroi.

FLOAREA ȘI GRĂDINARUL IDEALUL ȘI REALITATEA

Frunză verde, foaie lată!
Nu stă lumea într'o față,
Nici în tine, tu, surată!
Că o față-i ca o floare,
Ce 'n grădină stă la soare:
Und' răsare-acolo crește,
Unde crește, vestejește.
Dar fecioru-i grădinarul;
El, când intră în grădină,
Toate florile se 'nchină.
El se nită și tot face
Și-apoi rumpe care-i place.

A cerului boltime, privind-o în pruncie,
Credeam, că stă fundată pe munții d'impresur,
Deci mă fircai pe dânsii, cu sacra bucurie,
Să prind cu mica mână țărâna de azur.

Atuncia cu 'ntristare văzui, că mea boltime
Se mută mai departe și-apoi iar stă pe loc.
Dar, când grăbii spre dânsa, ea'n fugă cu iuțime
De-ușoara mea credință iar își bătuse joc.

Credeam și încă uma în vesela pruncie:
Că'n lume este-un bine, ce poți să-l stăpânești.
Acum cunosc a lumii sărmană avuție:
Speranța, capul placă, aicea nu-l găsești.

DESPĂRȚIREA

(SONET)

O oră scurtă încă de iubire,
Apoi, adio! cine știe până când,
Ne mai vedem noi, oare pe pământ
Ori numai investiți în altă fire?

Amar cuvânt e 'n lume „despărțire!”
Când vezi doi ochi în lacrimi înnotând
Și-auzi o buză palidă cerând

Parola ta de-eternă amintire.

Atuncia-ți bate pieptul cu 'nfocare,
In noapte se 'nvelește-a ta cărare
Și lumea-ți pare, că te-a izolat.
De mii de ori, recauți spre locșorul
Ce'n raiu cerese și-l prefăcuse — amorul. —
Și-acuma raiul crud și-l vezi surpat.

Carți redactate în extrase

VIATA LUI EUGÈNE SUE

de PAUL GINISTY

Figură proeminentă în viața literară și politică a Franței, Eugène Sue a fost și un mare aristocrat al gândirii. Convingerea sa nedesmințită și democratică, l-a făcut idolul poporului de jos, ale cărei mizerii le-a descris cu atâta măiestrie în opera sa capitală les Mysteres de Paris.

Sfârșitul l-a fost departe de Franța, pe care nu a încetat niciodată de a o iubi, cu tot exilul dureros pe care îl suferise din cauza oamenilor politici.

Marie-Joseph-Sue, zis Eugène, s'a născut în anul 1804. Tatăl său, d-rul Sue a fost mult timp medic oficial al Curții, profesor de medicină și atașat pe lângă statul militar din Courba-volre iar în anul 1809 devine medicul șef al gărzii perale. Tânărul Eugène a fost, încă mic copil, supus disciplinei austere a tatălui său. Acesta voia cu tot dinadinsul ca fiul său să continue tradiția medicului și în consecință, să se facă medic. De altfel familia Sue dăduse, multe generații de medici doctori celebri și bine văzuți la Curte, așa încât tradiția această familiară îi dicta tatălui Eugène, să-l dedice carierei medicale. Tatăl Sue era cunoscut în lumea științifică mai ales, în urma unor broșuri pe care le publicase și care conțineau următorul titlu: *Opiniunea cetățeanului Sue, profesor de medicină și botanică, asupra glicolului ghitolului.*

Prințile indică asupra copilăriei lui Eugène Sue sunt puse la îndoielă. Autorii mai indicați, Alexandre Dumas și Jean-Léonard Lémoult, se contrazic de multe ori în afirmațiile respective, bazate adesea pe fanteziile autorilor. Cel mai aproape de adevăr este în orice caz Lémoult care a avut contingențe apropiate, chiar intime, cu autorul viitor al *Misterelor Parisului*. Voința autoritară și plină de orgie a tatălui său l-a silit pe Eugène să dedice carierei medicale, după ce a îndat mai multe colegii, vestite prin frugalitatea și disciplina sobră, pe care erau bazate. După multe încercări, tatăl, cu autorul viitor al *Misterelor Parisului*, unde reușește în scurt timp să câștige simpatia medicului șef. Acesta îl putea să rămâie insensibil la rătăcirile de fantezie bogată și la inteligența plăină, care era tânărul Eugen. Totuși el îl întrerupsese contactul cu prietenii și cu care se întâlnea adesea chiar în casa tatălui său unde luau masa împreună și unde făceau fel de fel de năzdrăvni. Odată, fiind de gardă la spital, este chemat urgent de un bolnav cărui tatăl îl făcuse rău. Dar el, preferă să rămâie în pat, unde îl prinsese un somn răsunător (ca după o noapte albă, pe care petrecuse cu prietenii săi). Bolnavul este enervat a reclamat cazul medicului șef care a scris și a luat măsura înstrăinării unui fotoliu incomod pe care era obligat, cel care era de serviciu, să petreacă noaptea.

În sufletul lui tânăr, clocoteau multe gânduri, între cari luxul ocupa primul loc. Voia să facă lux. Dar nu avea cum, căci tatăl său nu-i îngăduia acest lucru, deși era posesor al unei averi im-

mense. Atunci, Eugène se decide la un act eroic: încercă să-și confecționeze pe cont propriu, toate cele necesare pentru o garderoba de lux. Negustorii, evident, care cunoșteau pe tata, nu ziseră nimic și lădură tânărului lor client tot ceea ce acesta dorea. Singura lui grijă era să nu se întâlnească cu tatăl său. Inevitabilul se apropia cu pași repezi. Într-o zi, care nu-i fu stupelația când întâlni pe tatăl său. Când acesta se interesă apoi de proveniența echipajului fiului său, nu-și mai putu reține furia și hotărârea pe carea lui Eugène pentru Spania, unde începuseră ostilitățile, la compania sanitară. Căci, ca în toate părțile de altfel Eugène Sue, arată același despreț pentru meseria care-i nu-i convenea de loc, dar pe care era obligat să o exerseze, din cauza tatălui său. După mai multe călătorii pe mare, dintre cari una îl duse în Africa, ajunse tocmai la Tunis, unde era atașat la spitalul grec. În curând avea să fie martor la celebra bătălie de la Navarin, lucrând pentru cauza grecilor, în ajutorul cărora fusese trimis. Această bătălie istorică, l-a arătat lui toate asperitățile și perspectivele sumbre ale vieții burgheze pe care o ducea cu atâta resemnare. Lipsa Parisului îi inoculase în sânge nostalgia și melancolia prelungită în mod exasperant. Și toate pentru că așa voia tatăl său, care-i tiraniza viața. Pentru a-și mai varia existența începu să scrie. Începu în *Neuvauté* o serie de articole cari aveau ca titlu *L'homme mouché*, destul de periculoase, deoarece poliția interzicea orice aluzie politică. Dându-și seama de adevărata sa vocație, își dădu imediat demisia din medicină, și se reîntoarse la Paris, unde aveau tatălui său, care nu mai putea să-i se impună, îi permise un lux orbitor. Aci, în colaborare cu *de Forges*, scrisese piesa *Mon-sieur le Marquis*, care se juca în curând cu o distribuție excelentă. Încă de aci se ghicia marele povestitor care avea să fie Eugène Sue. După cum se ghicia și talentul teatral al lui *de Forges*.

Viața parziană mondenă îl cuprinsese în vrajele ei internaționale. Locuința pe care și-o amenajă într-un loc splendid, avea cele mai frumoase interioare. Toate lucrurile scumpe și vechi erau colecționate de acest amator de artă adevărată, care trăia momente de adevărată înălțare sufletească! Anturajul său era frapat de această noblete născută a lui, care cadra de minune cu spiritul aristocrat cari îi forma caracteristica. Pretenții lui de altădată l-au primit cu brațele deschise în noua existență pe care

o inaugurase de curând. Călătoriile pe care le întreprinsese în prima tinerețe îi serviau acum ca un admirabil suport al povestirilor și romanelor pe cari începuse să le scrie. Galanteriile și gustul rafinat cari prezidau în acest spirit de călătorie, făcea să fie foarte simpatizat de femei, în tovarășia cărora își petrecea cel mai mult timp.

În această goană, după înedit, *Eugène Sue* luă inițiativa formării Jockey-clubului, unde intrară toate notabilitățile Parisului, în frunte cu el. În cele din urmă o ceartă între el și membrii ceilalți îl îndepărtă pentru totdeauna din mijlocul acelor mulțimi mondene. Peste acest fond de aristocrat desăvârșit, *Eugène Sue* aducea o bunătate atavică, o dorință de a face bine semenilor săi mai nevoiași, lucru care va explora mai târziu simpatia generală de care este înconjurat. În tot acest timp mai dă la iveală *Arthur*, romanul de un romanticism atât de cald, încât lectura lui și astăzi prezintă interes. *Voyages et aventures par mer de Narcisse Gelin Parisien*, unde descrie cu o rară virtuozitate peripețiile pe mare. Dar tot în acest timp, mai înfruntă el și o sfidare din partea unei doamne, cu care era în relații și pe care o iubea sincer. Această tânără doamnă nu se sfiește de a și bate joc de rugămintele lui, astfel încât, deși îi fixează o zi când să o regăsească, amanta mai dinainte ia hotărârea ei inevitabilă de a rupe acea legătură cu el.

Sinistră glumă! Omul care nu cunoscuse până atunci refuzul și își permisesese totul față de alți, este pentru prima oară atins în demnitatea sa personală de o femeie! Omul care reușise să-și atragă simpatia generală a femeilor, în așa fel încât o apariție a lui era o sărbătoare pentru ele, era acum părăsit de femeia în care crezuse atât, și pe care o iubea atât de mult.

Dar cu toate extravaganțele sale, cu toată risipia nebună după lux, Eugène Sue simțea că aveau să nu este inepuizabilă și că odată va trebui să se sfârșească cu această aventură aristocratică. Cu toate acestea el nu se sinchisea. Scria numai de plăcere și avea un succes extraordinar. Romanul *Mathilde*, pe care îl publicase, se ceta atât de mult încât primi scrisori de mulțumiri din toate părțile dela diferiți oameni, cari îl felicitau sau îi arătau sincerile lor mulțumiri pentru orele plăcute pe cari le procurase lectura romanului. Nu mult

după apariția romanului scoase și o piesă după roman, care însă nu avu succesul celui dintâi. Dar cea mai de seamă lucrare din viața acestui aventuros îndrăzneț este, fără îndoială *Misterele Parisului*, această mare frescă de viața contemporană parisiană, din locurile cele mai umile, cele mai desgustătoare și până la cele mai splendide bordelle de lux. Investigațiile pe cari le-a făcut cu ocazia acestui roman i-au răpit mult timp. În fiecare seară plecă însoțit de prietenul său Duflos, travestiți amândoi, să colinde cavernele Parisului umil al Parisului dela barieră. Și această viață îl robise până într'atât încât simțea o adevărată plăcere să stea mereu printre acești umili nenorociți, încrustați până la gât în mocirla patimii. Publicarea manuscrisului avu loc în *Journal des débats*.

Succesul a fost imens. Toată lumea urmărea cu cea mai vie admirație această capo d'operă. În orașele unde ziarul venea în număr mic, era luat cu asalt de către lectorii entuziaști. Se formaseră biurouri de ceteri foiletoanele din *Journal des débats*, unde se urma regulat publicarea romanului. Cei mai mulți dintre lectori, îngrijaji de soarta eroilor, întrebau respectuoși pe autor printr'o corespondență înfinită despre sfârșitul romanului, cece evident, constituia o plată pentru el. Când directorul ziarului anunță întreruperea romanului pentru câva timp, celorții se revoltară și trimiseră scrisori pline de rugăminti pentru continuarea lui. Într'un cuvânt a fost un succes cum rar se întâmpla la un scriitor. Popularitatea pe care și-o creșea cu acest roman era covârșitoare. Toți purtau un respect desăvârșit scriitorului care știuse să descrie atât de elegant, mizeria claselor de jos. Adversarii lui începuseră să-l atace imediat.

Acest lucru a făcut pe Eugène Sue să încline oarecum spre socialism. Adevărul este că Eugène Sue iubea poporul și îl compătimea sincer. Umanitarismul acesta se manifesta prin daniile pe care le făcea el la cei umili și săraci, precum și prin sfaturile pe care le dădea, desinteresat tuturor, față pentru ce mulțimea credea orbește în el, pe care îl prefăcuse într'un fel de zeu al ei și căruii îi atribuise o misiune evanghelică. Pentru a se vedea ce proporții uriașe luase acest simț în fața mulțimii, este destul să se amintească faptul că un bătrân bolnav, străbătuse tot Parisul pentru a veni lângă el fiindcă, zicea el, "sfârșitul îi era mai ușor aci lângă el".

Romancierul își urma astfel nesfârșit misiunea sa purificatoare. A doua mare operă a sa *Le Juif errant*, apărui în *le Constitutionnel*, care avea să marcheze dela acea dată, reînținerirea cadrelor. Dr. Veron, care luase conducerea lui semnase mai multe contracte cu Balzac, Georges Sand, Théophile Gautier, etc., cece constituia o orcare intensă a tirajului. Acum Eugène Sue putea să-și menție luxul căci averea părintească se terminase de mult.

Dar mai puțin interesant este rolul pe care l-a jucat Eugène Sue în viața politică. Proclamându-se niște vacanțe parlamentare, corpul electoral fu convocat de urgență pentru 10 Martie 1850 (doi ani după revoluția din 1848 care scuturase spiritele burgheze). Eugène Sue, bazat pe imensa popularitate pe care o avea își puse candidatura. Dar guvernul nu vedea cu ochi buni această alegere

și atunci ordine speciale au fost date dela centru pentru a se garanta reușita candidatului guvernamental, un comerciant anume Leclère. Ingerințe de tot felul începură să curgă, împiedecând propaganda electorală a lui Eugène Sue și din contră, silindu-se conștiința cetățenilor cari erau convinși cu deasila că trebuie să voteze fiecare pe Leclère. Dar cu toate aceste manopere frauduloase, cu toată promptitudinea organelor administrative, Eugène Sue este ales cu o majoritate zdrobitoare. Acum avea să la loc în corpul legiuitor, alături de Victor Hugo. Foarte mulți dintre adversarii lui Sue nu puteau suferi toate aceste succese, menite să-i asigure o proponderanță enormă asupra lor. Ajuns în Parlament, Eugène Sue nu lua decât foarte rar cuvântul dela tribună. Se complăcea într'o inactivitate perpetuă, cece, începuse să exaspereze.

Frământări mari în sânul Adunării, trebui să conducă în mod inevitabil la dizolvarea lor. Multor reprezentanți ai poporului, însă siliri pe Dupin, presidentul ei, să o convoace numai decât, argumentând că nu se putea face altceva. Dar poliția interveni numai decât și aresta trei dintre ei. În timp ce aceștia mergeau spre ministerul afacerilor străine, fură întâlniți de Eugène Sue și înca oțiva, care somară pe ofițer să pună imediat în libertate pe colegii lor. Ofițerul refuză. Atunci Eugène Sue strigă desperat:

— „Arestați-ne și pe noi pentruca crima să fie completă”.

Ajunși în fața lui Napoleon III, acesta cercetă situația fiecăruia și gășind că Eugène Sue avusese ca naș pe prințul Eugen, voi să-l pue în libertate. Dar el refuză însă categoric, această favoare. Decis să părăsească Franța Eugène Sue plecă spre Italia, în Piemont, unde avea ca prieten pe editorul Masset. Aci acesta îi găsi o locuință foarte prielnică sănătății lui și propice pentru ultimele lucrări pe cari avea să le dea aci. Pasiunea pentru scris îi reveni automat, cum puse piciorul pe pământul Italiei. Își aranjă un orar minuțios, care îl ținea dela orele 8 dimineața până la 2 p. m. imobil la masa de lucru, după care urmau plimbări prin împrejurimile atât de încântătoare. Aci scrisse un roman *Cornelia d'Alfi*, precum și *Famille du Deporte*, unde erau anunțați într'o viziune tragică, toți amicii de odinioară exilați atât de laș din partea lor. Succesul pe care îl avură, îi aduse aminte de primele timpuri când gustase din plin succese nepuizabile. Tot în acest timp

apare o biografie calomnioasă a semnată de un oarecare Jaquet court, care voiă probabil să-l defăimeze în fața opiniei publice. El trimise o soare lui Jules Philippe pentru a fi serată în ziarul său, *Moniteur Savois*, prin care desmintea destăinuirile dențioase ale suspectului aitor, păstrându-se de-acum incolo într'o tăcere caldă.

Dar imaginea vieții mondene pe care o dusesse odată în Parisul, care-l săturase din plin, îl făcu să renunțe și la solitudinea în care se complăcea atâta timp. Fu văzut la hotelurile mai mari de aci, luând parte activă petrecerile cari se deslănțuiau ca uragan. Pretutindeni figura sa imnătoare scăpăra de vervă și înțelgie peste care se observa o ușoară undă tristete. Nu mai era gentlemanul perfect de odinioară. În fața căruii se închideau toate femeile timpului. În locul lui gășia acum un bătrân care își adămintea cu drag de tinerețea lui svlțiată. Ecranul adolescenței sale îi dă acum toate fericirile, la cari avea renunțat în curând, el, seniorul de odinioară. Bucuria revederii a mulți prieteni cari veniră la el, îl coplesiră de aduaminte. Poate în acele clipe neuitate mulți dintre adversarii lui de odinioară i-au strâns mâna cu putere și cu încredere pentru un om care îndurase o benevol, într'u desvârșirea unui țel logic, în care credea nespus.

D-rul Bouvier raportează că Eugène Sue a fost atins de o hipertrofie a inimii care îi producea dureri mari, acolo unde Savoia. În urma consultului lui, fu ațel-rul Géouon din Lyon.

Agonia sa fu mare. O hemiplegie paraliză partea stângă. Figura sa cadaverică, ochii scoși din orbite. Sertorii lui erau lângă pat și le-a aruncat un surâs angelic și le-a strâns mult timp. După care și-a dat sfârșit.

Corpul lui Eugène Sue fu depus într'un cerc de plumb. Inmormântarea îi simplă. Deși nu fusese autorizați să țină discursuri, toți voiau să-și spună cuvânt la moartea acestui bun fiu omenirii. Loialitatea convingerilor îl vor păstra mult timp nepieritor conștiința oamenilor. Literatura lui flectează mai ales etapele unei călătorii ar sufletul său sintetizează tot ce este mai bun și mai frumos în omenire.

N. CAR

(Edit. Berger-Levrer)

Un Traitement complet
pour la Piele

este întrebunțarea unită a Cremei, a Pudrei
și a Săpunului Simon, care fixează tinerețea
pe fața femeilor.

CRÈME SIMON
PARIS